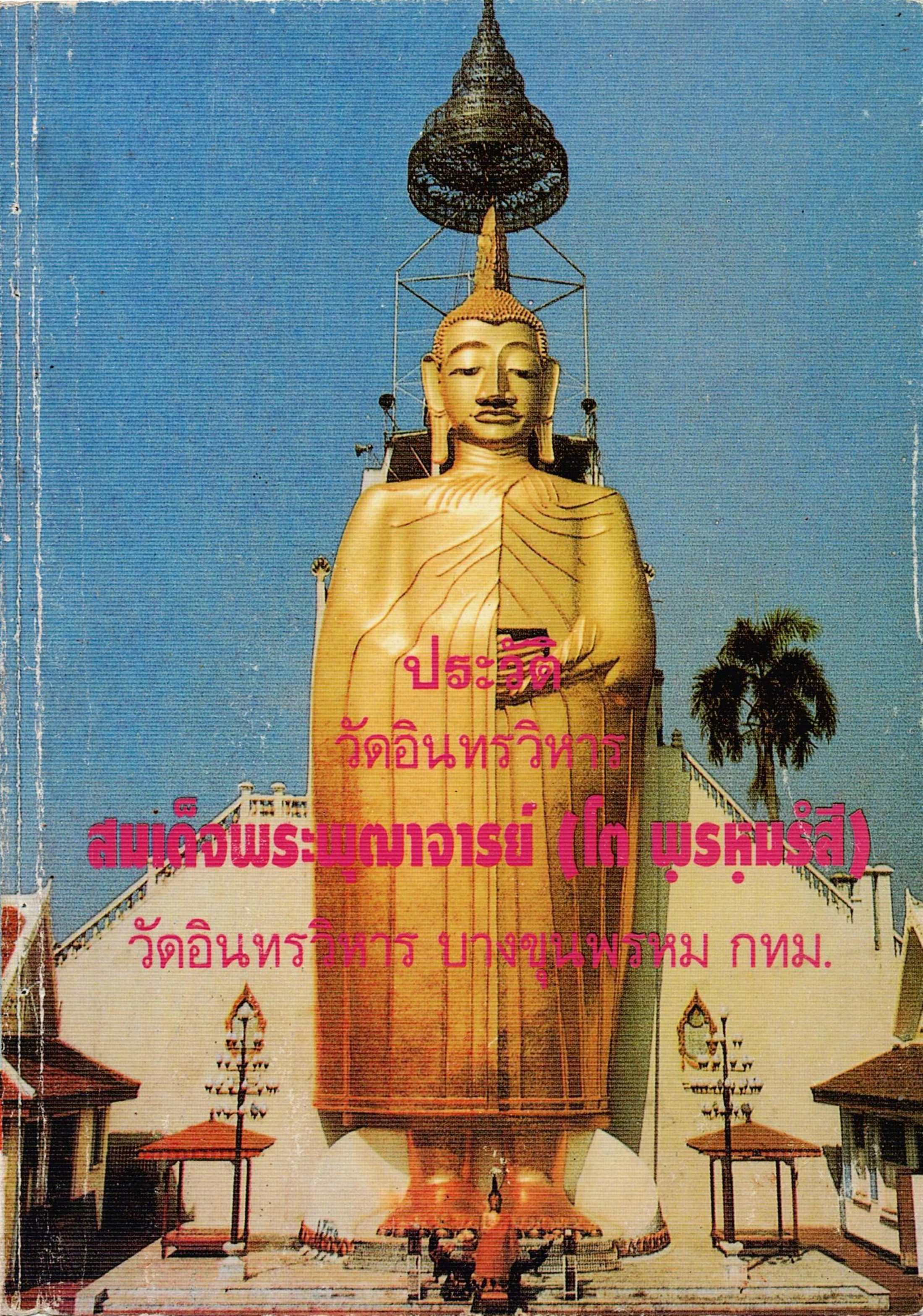

ประวัติ
วัดอินทรวิหาร
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม.

อาคารปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ

(๑)

วัดอินทรวิหาร

แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ที่ตั้งปัจจุบัน เลขที่ ๑๔๔ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

เนื้อที่ จำนวน ๒๑ ไร่ ๑ งาน ๖๕ ตารางวา

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ถนนกรุงเกษม
ทิศใต้	ติดต่อ	ถนนวิสุทธิกษัตริย์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	เทเวศร์ ซอย ๑
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ถนนสามเสน สี่แยกบางขุนพรหม

วัดอินทรวิหาร

มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ มีพัทธสีมาเป็นเก่าแก่ สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ขึ้นทะเบียนทำเนียบวัด ประมาณ ปี ๒๒๙๕ เป็นวัดที่ปลูกอยู่ใกล้สวนผักของชาวจีน ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง อุโบสถแต่เดิมแบบเตาเผาปูน กุฏิฝากระแชงอ่อน เดิมชื่อ **"วัดไร่พริก"** ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น **"วัดบางขุนพรหม"** ตามชื่อของหมู่บ้านซึ่งมีขุนพรหมเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน

สมัยธนบุรี ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๒๑ พระเจ้าสิริบุญสาร ผู้ครองนครศรีสัตนาคหุต ได้ยกทัพมารุกรานมาถึงบ้านดอนมดแดง (จังหวัดอุบลราชธานี-ปัจจุบัน) ได้จับพระลอผู้ซึ่งสวามิภักดิ์ในพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้ากรุงธนบุรี แล้วทำการประหารเสีย เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบก็

ทรงขัดเคืองพระทัย จึงโปรดฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพ พร้อมด้วยพระยาสุรสีห์ กรีฑาทัพขึ้นไปปราบ และสามารถตีเมืองเวียงจันทน์แตก ส่วนพระเจ้าสิริบุญสารได้ลี้ภัยไปอาศัยในแดนญวน ภายหลังเสร็จศึกสงคราม สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้นำตัวเจ้าอินทวงศ์ โอรสในพระเจ้าสิริบุญสารลงมากรุงธนบุรีด้วย และโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทวงศ์และคณะ พำนักตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ ณ บริเวณไร่พริก (แขวงบางขุนพรหม-ปัจจุบัน) เจ้าอินทวงศ์มีศักดิ์เป็นน้าชายของเจ้าน้อยเขียว เจ้าเมืองเวียงจันทน์ ธิดาคนหนึ่งของเจ้าอินทวงศ์ นามว่า **เจ้าทองสุก** กับ **เจ้าน้อยเขียว** ได้เป็นพระสนมใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ต่อมา เจ้าอินทวงศ์ ได้มีศรัทธาดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดบางขุนพรหม และได้เปลี่ยนแปลงรูปทรงอุโบสถ ก่ออิฐถือปูนเป็นที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (บูรณะครั้งหลังสุด พ.ศ. ๒๕๓๖) ได้สร้างศาลาพร้อมกับขุดคลองเหนือ-ใต้และด้านหลังวัด เมื่ออารามมีความมั่นคงดีแล้ว จึงได้ไปกราบอาราธนาท่านเจ้าคุณอรัญญิกเถระ (ด้วง) ผู้เรืองในวิปัสสนาธุระและใจดีมาช่วยเป็นภาระในกิจการของสงฆ์ และถือเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกที่มีหลักฐานปรากฏยืนยัน

ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ พระองค์เจ้าอินทร์ ในกรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสพย์ได้บูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถ ซึ่งยังคงปรากฏมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ครั้นถึงแผ่นดินในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้ตัดถนนผ่านกลางวัดบางขุนพรหม จึงกลายเป็น ๒ วัด คือ วัดบางขุนพรหมนอก (วัดใหม่อมตรส-ปัจจุบัน) และวัดบางขุนพรหมใน (วัดอินทรวิหาร-ปัจจุบัน) เนื่องจากอยู่ภายในเขตวังเทวะเวสม์ที่พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใหม่

การเรียกชื่อวัด

- ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่พบหลักฐานการเรียกชื่ออย่างเป็นทางการนิยมเรียกกันว่า **"วัดไร่พริก"** ต่อมาเปลี่ยนเป็น **"วัดบางขุนพรหม"**
- เรียกว่า **"วัดอินทร์"** หรือ **"วัดอินทาราม"** ตามนามของผู้ปฏิสังขรณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เปลี่ยนนามวัด เนื่องจากชื่อเดิมไปพ้องกับ **"วัดอินทาราม"** (วัดใต้) บางยี่เรือใต้ ธนบุรี สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว.ชื่น) แห่งวัดบวรนิเวศวิหารเป็นผู้ขนานนามว่า **"วัดอินทรวิหาร"** ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๐ และยังคงใช้ชื่อนี้ตราบกระทั่งปัจจุบัน

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

จริงๆ แล้ววัดอินทรวิหารนั้น โดยฐานะที่วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มานานแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คงจะมีเจ้าอาวาสที่ดูแลรักษาอารามมาหลายรูป (แม้ว่าอาจไม่โดยตลอด) แต่ยังไม่สามารถค้นหาหลักฐานมาอ้างอิงสนับสนุนเพื่อความคลี่คลายได้ และโดยหลักฐานเท่าที่ค้นพบปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นลงมา

รูปที่ ๑. เจ้าคุณอรัญญิกเถระ (ด้วง)
ชาวเวียงจันทน์ ประมาณ พ.ศ.๒๓๒๑

รูปที่ ๒. พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร)
ชาวจังหวัดตาก พ.ศ.๒๔๓๕-๒๔๖๗ เป็นเจ้าอาวาส ๓๓ ปี

รูปที่ ๓. พระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร)
ชาวจังหวัดราชบุรี พ.ศ.๒๔๖๗-๒๕๑๘ เป็นเจ้าอาวาส ๕๑ ปี

รูปที่ ๔. พระครูวรภัตติคุณ (ภักดิ์ ปณฺฑิโต)

ชาวจังหวัดราชบุรี พ.ศ.๒๕๑๙-๒๕๒๘ เป็นเจ้าอาวาส ๙ ปี

รูปที่ ๕. พระครูสรนาทวิเศษ (ทองสืบ สจฺจสาโร พวงเงิน)

ชาวจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๒๙

- เป็นพระครูธรรมธร ฐานานุกรมในสมเด็จพระญาณสังวร ๕ ธันวาคม ๒๕๒๙
- เป็นพระราชาคณะ ที่ **พระโสภณธรรมวงศ์** ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕

องค์หลวงพ่อโต

องค์หลวงพ่อโตพระพุทธปฏิมากรยืนปางทรงบาตร ศิลปะแบบสุโขทัย เดิมสร้างด้วยอิฐถือปูน ริเริ่มสร้างโดยท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม พ.ศ. ๒๔๑๐ แผ่นดินรัชกาลที่ ๔ แล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัย พระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร) ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ รัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีความสูง ๑๖ วา กว้าง ๕ วา ๒ ศอก ภายหลังคณะสงฆ์และกรรมการวัดอินทรวิหารได้พร้อมใจกันประดับด้วยกระเบื้องโมเสคทองคำ ๒๔ K ทั้งองค์ พระพุทธปฏิมากรนี้ มีนามว่า **พระศรีอริยเมตไตรย** ถือเป็นพระพุทธรูปยืนปางทรงบาตรที่สูงใหญ่ที่สุดในโลก

หลวงพ่อโตก่อนการบูรณะ

ประวัติการก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ องค์หลวงพ่อโต และการจัดงานสมโภช

พ.ศ. ๒๔๑๐ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) วัดระฆังโฆสิตาราม ได้ริเริ่มก่อสร้างองค์หลวงพ่อโต และได้เริ่มสร้างไปพร้อมกับบ่อน้ำพระพุทธมนต์ที่ด้านหน้าอุโบสถ ส่วนการก่อสร้างองค์พระได้ดำเนินไปถึงพระนาภี (สะดือ) สมเด็จฯ ก็มรณภาพลง ณ ศาลาใหญ่วัดบางขุนพรหมใน (วัดอินทรวิหาร-ปัจจุบัน) ด้วยโรคลมในเวลาเที่ยงคืน วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕

พ.ศ. ๒๔๓๕ พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ ๒ ได้ดำเนินการก่อสร้างต่อมา

พ.ศ. ๒๔๖๗ พระครูสังฆรักษ์ (เงิน อินฺทสโร) ภายหลังได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ **พระอินทรสมาจาร** เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๙ เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ได้ดำเนินการก่อสร้างองค์หลวงพ่อโตจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ตามระยะการก่อสร้าง ๖๐ ปี

พ.ศ. ๒๔๗๑ จัดงานสมโภชขึ้นเป็นครั้งแรก กำหนดในวันที่ ๔-๕-๖ เดือนมีนาคม สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ เสด็จมาเป็นองค์ประธานฝ่ายสงฆ์ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เสด็จมาเป็นองค์ประธานฝ่ายคฤหัสถ์ เปิดงานสมโภชองค์หลวงพ่อโต ทางวัดและคณะกรรมการได้ให้จัดเป็นประเพณีสืบมา

พ.ศ. ๒๔๘๑ สร้างประภามณฑล (พระรัศมี) ประดับองค์หลวงพ่อโต และประดับกระเบื้องโมเสคทองคำ ๒๔ K จากประเทศเยอรมันนีที่พระพักตร์ พระเศียร และพระหัตถ์

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เปลี่ยนแปลงกำหนดการจัดงานประจำปี จากเดิมกำหนดในวันที่ ๑-๗ มีนาคม ของทุกปี เรียกว่า **งานปิดทองนมัสการองค์หลวงพ่อโต**

พ.ศ. ๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา ทุกพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานในพิธี ปิดทองยอดพระเกศเมาฬีและทรงเปิดงานประจำปีนมัสการและปิดทององค์หลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๐๙ บูรณะปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโต โดยเปลี่ยนกระเบื้องโมเสคที่พระพักตร์พระเศียรพระหัตถ์เสียใหม่ ด้วยของเดิมได้ชำรุดและหมองไป

พ.ศ. ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีอัญเชิญโมเสคทองคำขึ้นประดับอุณาโลม (อุ) ณ พระนลาต องค์หลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ขึ้นสถิต ณ ยอดเกศองค์หลวงพ่อโต และทรงปลูกหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากต้นตรัสรู้อายุ ๒๓๐๐ ปี ซึ่งได้รับจากรัฐบาลประเทศศรีลังกา

พ.ศ. ๒๕๒๕ บูรณะปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโต ประดับกระจกโมเสคทองคำ ๒๔ K จากประเทศอิตาลี ประดับทั้งองค์ และทำการสมโภชในวันที่ ๑๗-๑๘-๑๙ ธันวาคม เพื่อร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรีเป็นผู้แทนพระองค์เพื่อประกอบพิธียกฉัตร และเปิดงานสมโภชองค์หลวงพ่อโต

เมื่อได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ขึ้นสถิต ณ ยอดเกศองค์หลวงพ่อโตแล้ว ก็ได้เปลี่ยน ชื่อการจัดงานประจำปีเป็น งานนมัสการพระบรมสารีริกธาตุและปิดทององค์หลวงพ่อโต เป็นต้นมา เป็นที่รู้จักของชาวพุทธและผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสตลอดไป

รายนาม
องค์ประธาน-ประธาน เปิดงานประจำปี
วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕-ปัจจุบัน

ปีที่ ๓๔ พ.ศ. ๒๕๐๕	พล.อ.ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
ปีที่ ๓๕ พ.ศ. ๒๕๐๖	-
ปีที่ ๓๖ พ.ศ. ๒๕๐๗	องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระบรมราชินีนาถ, พระราชโอรส, พระราชธิดา ทุกพระองค์
ปีที่ ๓๗ พ.ศ. ๒๕๐๘	พ.ต.อ.เลื่อน กฤษณามระ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนคร
ปีที่ ๓๘ พ.ศ. ๒๕๐๙	นายชำนาญ ยุวบูรณ์ นายกเทศมนตรีกรุงเทพมหานคร
ปีที่ ๓๙ พ.ศ. ๒๕๑๐	องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระบรมราชินีนาถ, พระราชโอรส, พระราชธิดา ทุกพระองค์
ปีที่ ๔๐ พ.ศ. ๒๕๑๑	-
ปีที่ ๔๑ พ.ศ. ๒๕๑๒	พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจ
ปีที่ ๔๒ พ.ศ. ๒๕๑๓	จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๔๓ พ.ศ. ๒๕๑๔ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพรรณวดี

ปีที่ ๔๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ คุณหญิงน้อย รุจิรวงศ์

ปีที่ ๔๕ พ.ศ. ๒๕๑๖ พระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗

ปีที่ ๔๖ พ.ศ. ๒๕๑๗ -

ปีที่ ๔๗ พ.ศ. ๒๕๑๘ คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์

ปีที่ ๔๘ พ.ศ. ๒๕๑๙ พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร
รองนายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๔๙ พ.ศ. ๒๕๒๐ นายธรรมนูญ เทียนเงิน
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ปีที่ ๕๐ พ.ศ. ๒๕๒๑ พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่
ประธานสภานโยบายแห่งชาติ

ปีที่ ๕๑ พ.ศ. ๒๕๒๒ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ
รองหัวหน้าพรรคชาติไทย

ปีที่ ๕๒ พ.ศ. ๒๕๒๓ นายชิน โสภณพานิช
ผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ จำกัด

ปีที่ ๕๓ พ.ศ. ๒๕๒๔ นายวิมล ยิ้มละมัย
ฝ่ายการเงินหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ปีที่ ๕๔ พ.ศ. ๒๕๒๕ พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร
รองนายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๕๕ พ.ศ. ๒๕๒๖ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์
รองนายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๕๖ พ.ศ. ๒๕๒๗ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรชายา

ปีที่ ๕๗ พ.ศ. ๒๕๒๘ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก
ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ปีที่ ๕๘ พ.ศ. ๒๕๒๙ สมเด็จพระธีรญาณมุนี
เจ้าคณะภาค 1 และกรรมการมหาเถรสมาคม

ปีที่ ๕๙ พ.ศ. ๒๕๓๐ นายบุญชู โรจนเสถียร
รองนายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๖๐ พ.ศ. ๒๕๓๑ สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศ

ปีที่ ๖๑ พ.ศ. ๒๕๓๒ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
นายกรัฐมนตรี

ปีที่ ๖๒ พ.ศ. ๒๕๓๓ นายภิญญา ช่วยปลอด
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ปีที่ ๖๓ พ.ศ. ๒๕๓๔ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)
วัดสระเกศ กรรมการมหาเถรสมาคม,
เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

ปีที่ ๖๔ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดร.ชาติเชื้อ กรรณสูต
กรรมการผู้จัดการ บริษัท กรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ
จำกัด, สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ปีที่ ๖๕ พ.ศ. ๒๕๓๖ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
นายกรัฐมนตรี

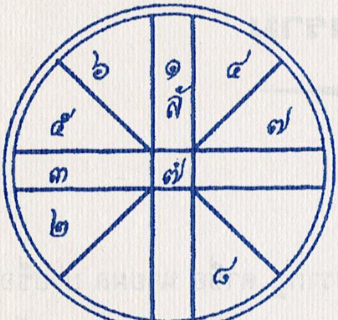
ปีที่ ๖๖ พ.ศ. ๒๕๓๗ ศ.มารุต บุญนาค
ประธานรัฐสภา

ปีที่ ๖๗ พ.ศ. ๒๕๓๘ ดร.เจริญ-คุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี

ปีที่ ๖๘ พ.ศ. ๒๕๓๙ พล.ต.อ.พจน์ บุณยะจินดา
อธิบดีกรมตำรวจ

ดวงชาตาสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ท่านมีนามเดิมว่า "โต" นามฉายาว่า **"พฺรหฺมรํสี"** เกิดในรัชกาลที่ ๑ ณ ตำบลไก่จัน แขวงท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๓๑ เวลาประมาณ ๐๖.๕๔ น.

มีดาวเคราะห์สถิตในทวาทศราศีจักรโดยองศา ประมาณดังนี้

ดาวอาทิตย์	สถิตราศี	เมษ	๗	องศา
ดาวจันทร์	สถิตราศี	สิงห์	๑๙	องศา
ดาวอังคาร	สถิตราศี	กรกฎ	๓	องศา
ดาวพุธ	สถิตราศี	มีน	๑๐	องศา
ดาวพฤหัสบดี	สถิตราศี	เมถุน	๒	องศา
ดาวศุกร์	สถิตราศี	พฤศภ	๒๐	องศา
ดาวเสาร์	สถิตราศี	กุมภ์	๑๘	องศา
ราหู	สถิตราศี	พิจิก	๑๘	องศา
ลัคนา	สถิตราศี	เมษ	๑๘	องศา

หมายเหตุ ชาตะกาลของ เจ้าประคุณสมเด็จฯ ตามบันทึกของท่านมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์) กับตามดวงชตาที่กล่าวไว้นี้ อาจมีการเคลื่อนคลาดกันอยู่ แต่ส่วนมากนั้นจะถือเอาดวงชตานี้เป็นชาตะกาลที่แน่นอนของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ

เทพย์ สาริกบุตร

ประวัติ
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)
วัดระฆังโฆสิตาราม

ชาติภูมิ

เดิมชื่อ โต บุตร นางงุด บิดาไม่เป็นที่ปรากฏ ตาชื่อ นายผล ยายชื่อ นางลา ถือกำเนิดในแผ่นดินรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกมหาราช เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีวอก ตรงกับ วันที่ ๑๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๓๑ สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๕๐ เวลา ประมาณ ๐๖.๕๔ น. เดิมเป็นชาวบ้านท่าอิฐ อำเภอบ้านโพ (อำเภอเมือง-ปัจจุบัน) จังหวัดอุตรดิตถ์ ต่อมา ฝนแล้งติดต่อกันหลายปีการทำนาไม่ได้ผล จึงย้ายภูมิลำเนาไปอยู่กับยายที่บ้านไก่จัน ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ต่อมา มารดาได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ ตำบลบางขุนพรหม และได้มอบให้เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณอรัญญิก เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร เพื่อศึกษาอักขรสมัย เมื่ออายุครบ ๑๒ ปีบริบูรณ์ ตรงกับ ปีวอก พ.ศ. ๒๓๔๒ ได้บรรพชาเป็นสามเณร โดยมีพระบวรวิริยเถระ (อยู่) เจ้าอาวาสวัดบางลำภูบน (วัดสังเวชวิศยาราม-ปัจจุบัน) เป็นพระอุปัชฌาย์ ภายหลังได้ย้ายไปอยู่ที่วัดระฆังโฆสิตารามเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (นาค เปรียญเอก) สามเณรโตเป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะในการศึกษาเป็นอย่างดี มีวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส จนปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

ทรงโปรดปรานมาก ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้พระราชทานเรือกราบกัญญาหลังคากระแชง ให้ท่านใช้สอยตามอัธยาศัย

เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี ตรงกับปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๕๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อุปสมบทเป็นนาคหลวง ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) โดยมีสมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุ เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้ฉายาว่า **"พฺรหฺมรํสี"** และเรียกว่า **พระมหาโต** ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สมณศักดิ์

๑) พระธรรมกิตติ

สถาปนาพร้อมกับตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดระฆังโฆสิตาราม โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ ขณะท่านมีอายุ ๖๕ ปี

๒) พระเทพกวี

เมื่อ ปีขาล พ.ศ. ๒๓๙๗

๓) สมเด็จพระพุฒาจารย์

สถาปนาในคราว สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สน) วัดสระเกศฯ มรณภาพลง ตรงกับวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ รูปที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ในปีที่ ๕ แห่งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ไปดูการก่อสร้างพระโต วัดบางขุนพรหมใน ท่านอาพาธด้วยโรคชราภาพ และถึงแก่มรณภาพบนศาลาใหญ่ วัดบางขุนพรหมใน[๑] (วัดอินทรวิหาร-ปัจจุบัน) เมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ (ต้น) แรม ๒ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จุลศักราช ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน

พุทธศักราช ๒๔๑๕ ยามสอง (๒๔.๐๐ น.) คิดทดหักเดือนตามอายุโหราจารย์ ตามสุริยคตินิยม จึงเป็นสิริมายุ รวม ๘๔ ปี พรรษา ๖๔

สมเด็จฯ กับงานปฏิมากรรม

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ มีปกติมักน้อยสันโดษ ไม่นิยม สะสมทรัพย์สมบัติ เมื่อได้ลาภสักการะ ท่านก็มักบริจาคไปในการสร้างวัดและสาธารณกุศลต่างๆ เสมอ ท่านนิยมก่อสร้างของที่ใหญ่ๆ โตๆ กล่าวกันว่าเพื่อให้สมกับนามของท่าน

อนุสาวรีย์สถานที่มีความหมายเกี่ยวกับตัวท่าน งานที่สำคัญส่วนใหญ่มักเป็นงานด้านประติมากรรม ประติมากรรมที่สำคัญเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้แก่

๑) พระพุทธไสยาสน์ วัดสะตือ พระนครศรีอยุธยา เป็นพระนอนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ก่ออิฐถือปูน ยาว ๑ เส้น ๖ วา สูง ๘ วา ฐานยาว ๑ เส้น ๑๐ วา กว้าง ๔ วา ๒ ศอก เป็นอนุสรณ์ว่าท่านเกิดที่นั้น

๒) พระพุทธรูปนั่ง วัดเกตุไชโย จังหวัดอ่างทอง ปางสมาธิ ก่ออิฐถือปูน หน้าตักกว้าง ๘ วา ๗ นิ้ว สูง ๑๑ วา ๑ ศอก ๗ นิ้ว สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนามว่า **"พระมหาพุทธพิมพ์"** เป็นอนุสรณ์ว่าท่านสอนนั่งได้ที่นั่น

๓) พระพุทธยืน วัดอินทรวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นพระพุทธรูปยืนที่สูงที่สุดในโลก ปางทรงบาตรก่อด้วยอิฐถือปูน ประดับด้วยกระจกโมเสคทองคำ ๒๔K สูง ๑๖ วา กว้าง ๕ วา ๒ ศอก สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๐ แล้วเสร็จบริบูรณ์ในรัชกาลที่ ๗ ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ มีพระนามว่า **"พระศรีอริยเมตไตรย"** เป็นอนุสรณ์ว่าท่านมาเจริญเติบโตที่นั่น

อนุสาวรีย์สถานที่เกี่ยวกับตัวท่านทั้ง ๓ แห่ง นั้นมีคำที่ผูกขึ้นเพื่อแสดงความสำคัญเป็นคล้องจองกันไว้ว่า

โตวัดระฆัง ชื่อเสียงดังวัดอินทร์ หลบบดินทร์วัดกลาง คลองข่อย ปลดปล่อยทาสวัดสะตือ บรรลือวัดไชโย

๔) พระเจดีย์นอน วัดละครทำ ตำบลบ้านช่างหล่อ ธนบุรี กรุงเทพฯ จำนวน ๒ องค์ ระยะห่างประมาณ ๒ ศอก หันฐานเข้าหากัน ท่านสร้างเพื่อประสงค์ให้เป็นพระธรรมเจดีย์สำหรับบรรจุพระธรรม เช่น คาถาอริยสัจ, เย ธัมมา เหตุปปภาวา ฯลฯ เป็นต้น แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก

๕) พระพุทธรูปนั่ง วัดพิตเพียน (วัดกุฎีทอง) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระพุทธรูปประทับนั่ง ปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูน หน้าตัก ๔ วา ๓ ศอก

๖) พระพุทธรูปยืน วัดกลาง ตำบลคลองข่อย ราชบุรี เป็นพระพุทธรูปยืนปางอุ้มบาตร ก่ออิฐถือปูน สูง ๖ วา

นอกจากนั้น ท่านยังได้สร้างพระพิมพ์ชนิดต่างๆ ขึ้นมากมาย พระพิมพ์เหล่านี้เป็นที่รู้จักกันในนาม **"พระสมเด็จ"** ซึ่งมีหนังสือเกี่ยวกับพระสมเด็จอยู่มากมาย ผู้สนใจสามารถค้นหาอ่านได้โดยสะดวก สำหรับความศักดิ์สิทธิ์ของพระสมเด็จนั้นย่อมเป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปแล้ว

เชิงอรรถ

[1] ตามบันทึกของมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์) กล่าวว่า ชื่อ งุด แต่ในสมุดสมเด็จฯ ระบุว่า มารดาชื่อเกตุ ธิดานายไชย

[2] สันนิษฐานว่า สมเด็จฯ เป็นเชื้อพระวงศ์ ตามหลักฐานบางแห่ง เช่น

1. รัชกาลที่ ๒ สมัยดำรงพระยศเป็น สมเด็จฯ พระราชทานเรือกราบกัญญาหลังคากระแชง ซึ่งเป็นเรือทรงใน พระองค์เจ้า ให้แก่สามเณรโต
2. จดหมายเหตุบัญชีน้ำฝน พระนิพนธ์ใน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เล่ม ๓ หน้า ๔๔ กล่าวถึงประวัติ สมเด็จฯ ตอนมรณภาพว่า **"สมเด็จพระพุฒาจารย์ถึงชีพิตักษัย"**

3. ประวัติสมเด็จฯ ตามจารึกของมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์) ระบุว่าบิดาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ คือ แม่ทัพของพระเจ้ากรุงธนบุรี ชื่อพระยาจักรี ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู พระยาทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี (สอน โลหะนันท์) ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี), พระครูปลัดมหาเถรานุวัตร จัดพิมพ์, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๒๕

[3] จริงๆ แล้ว ชาตะกาลของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ นั้น มีความคลาดเคลื่อนกันอยู่หลายตำรา แต่ส่วนใหญ่จะถือกันตามชาตะกาลนี้เป็นเกณฑ์

[4] นิตยสารพระสมเด็จ, สมุดสมเด็จ, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ บี.ซี. พับลิเคชั่น, ๒๕๓๑), หน้า ๓๔.

[5] เจ้าคุณอรัญญิก เป็นชาวเมืองเวียงจันทน์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิปัสสนาธุระ ผู้คนนับถือเลื่อมใสมาก นามเดิมไม่ปรากฏ แต่เมื่อพิจารณา รายนามพระอาจารย์ในจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๒ (ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๖๔) ซึ่งรัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้อาราธนามารับพระราชทานบริขารอันควรแก่สมณะฝ่ายอรัญวาสี แล้วโปรดเกล้าสถาปนาเป็นพระอาจารย์บอกพระกรรมฐานรวม ๗๖ รูป ในจำนวนนั้นมีพระอาจารย์ด้วง วัดบางขุนพรหมนอกปรากฏอยู่ด้วย และมีภาพจิตรกรรมที่ผนังโบสถ์วัดอินทรวิหารด้านใน (ปัจจุบันลบไปแล้ว) เขียนไว้ใต้ภาพว่า "เจ้าคุณขรัวด." และด้านหลังพระประธานปรากฏรายชื่อคนเขียนภาพว่า "เจ้าคุณขรัวด." จากหลักฐานที่ปรากฏนี้ จึงสันนิษฐานว่าเดิมท่านชื่อด้วง

[6] ไพศาล ลีลาพงศธร และคณะ, ฑีฆายุโก โหตุ มหาราชา, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๓๐ ปกหลังด้านใน

[7] มีเรื่องเล่าว่า ตอนที่สามเณรโตจะย้ายไปอยู่วัดระฆังนั้น คืนวันหนึ่งพระอาจารย์นาค ฝันว่ามีช้างเผือกเชือกหนึ่งเข้ามากินหนังสือพระไตรปิฎกในตู้ของท่านหมด พอรุ่งขึ้นเจ้าคุณอรัญญิกก็นำสามเณรโตไปฝากเป็นศิษย์ ท่านจึงรับไว้ด้วยดี

[8] พระยาทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี (สอน โลหะนันท์) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพฯ (กรุงเทพ: หสน. อาทรการพิมพ์ ๒๕๓๐), หน้า ๘๔.

[9] มหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวชิราลงกรณ์, สมเด็จพระ, จดหมายเหตุบัญชี น้ำฝน, (เล่ม ๓ หน้า ๔๔)

[10] นิตยสารพระสมเด็จ, อ้างแล้ว หน้า ๔๖-๕๘.

ประวัติเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร
บางขุนพรหม พระนคร กรุงเทพมหานคร

พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร)

ชาติภูมิ

เดิมชื่อ ภู เกิดที่หมู่บ้านตำบลวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดตาก ในปี พ.ศ. ๒๓๗๓ ตรงกับปีขาล เป็นบุตรของนายคง นางอยู่

เมื่ออายุได้ ๙ ขวบ มารดาบิดาได้นำไปบรรพชาที่วัดท่าคอย ได้เล่าเรียนอักขรสมัย (ภาษาขอม) และหนังสือไทยกับ อาจารย์วัดท่าแค ต่อมาเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี ได้อุปสมบทในปี พ.ศ. ๒๓๙๕ ณ พัทธสีมาวัดท่าคอย โดยมีพระอาจารย์อัน วัดท่าคอย เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์คำ วัดท่าแค เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มา วัดน้ำหัด เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า "จนฺทเกสโร"

ภายหลังจากบวชแล้ว ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดท่าแคชั่วระยะหนึ่งก็ได้ออกธุดงค์จากจังหวัดตาก พร้อมกับพี่ชายชื่อ **"หลวงปู่ใหญ่"** ได้เดินธุดงค์ไปบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานและอยู่จำพรรษาตามสถานที่ต่างๆ โดยลำดับ ต่อมาได้เข้ามาจำพรรษายังกรุงเทพฯ ได้มาอยู่ที่ วัดสระเกศฯ, วัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาส-ปัจจุบัน), วัดม่วงแค, วัดท้ายตลาด (วัดโมฬีโลกยาราม-ปัจจุบัน) ตามลำดับ

ต่อมา ได้ย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดอินทรวิหาร (วัดบางขุนพรหมนอกขณะนั้น) ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทาน

สมณศักดิ์ เป็น **"พระครูธรรมานุกูล"** และได้ยกเป็นกิตติมศักดิ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ เนื่องจากท่านชราภาพมาก ท่านมรณภาพ เมื่อวันเสาร์ที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ตรงกับวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา เวลา ๐๑.๑๕ น. รวมสิริอายุได้ ๑๐๔ ปี ๘๓ พรรษา

ความสัมพันธ์กับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

ภายหลังจากที่ท่านเข้ามาอยู่จำพรรษาที่กรุงเทพฯ แล้ว ท่านได้ศึกษาวิปัสสนาธุระกับท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม ถือเป็นพระที่มีความใกล้ชิดกับสมเด็จฯ มากรูปหนึ่ง เคยออกร่วมธุดงค์ด้วยกันหลายแห่ง แม้เมื่ออยู่ที่วัดอินทรวิหารก็ได้ไปร่วมลงอุโบสถที่วัดระฆังฯ เสมอ ถือเป็นศิษย์ซึ่งเป็นที่ไว้วางใจของสมเด็จฯ ตลอดมา แม้ในการก่อสร้างองค์หลวงพ่อโต ภายหลังที่สมเด็จฯ โตมรณภาพแล้ว ท่านก็ได้เป็นภาระธุระช่วยเหลือมาโดยตลอดจวบจนกระทั่งท่านมรณภาพ งานก่อสร้างก็ยังไม่แล้วเสร็จ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ตรงกับปีวอก พระครูสังฆบริบาล (แดง) แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ได้มาช่วยปฏิสังขรณ์ต่อจากเดิม แต่ก็สร้างสำเร็จเพียงบางส่วน

พระครูสังฆบริบาล (แดง) นั้น ตามประวัติ ท่านอุปสมบทที่แขวงตะนาว ภายหลังจากอุปสมบทแล้วได้มาสร้างวัดเขาคั่นบันได ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต่อมาได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่สำนักวัดบวรนิเวศวิหารในพระบารมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ๕ พรรษา เมื่อเสด็จสิ้นพระชนม์แล้ว จึงได้มาทำการปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโตต่อจากพระครูธรรมานุกูล (ภู) จนสำเร็จบางส่วน

การสร้างวัตถุมงคล

ในสมัยก่อน พระเกจิอาจารย์มักสนใจในวิปัสสนากรรมฐาน และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนบรรลุผลในระดับต่างๆ มีผู้ที่เลื่อมใสในปฏิปทามานับถือเป็นศิษย์มากมาย และพระเกจิอาจารย์ก็นิยมสร้างวัตถุมงคลหรือที่เรียกว่า **"พระเครื่อง"** ไว้ด้วย หากแต่จุดประสงค์ของการสร้างมิใช่เพื่อเป็นพุทธพาณิชย์แต่เป็นไปด้วยความดีเมตตามุ่งจะให้เกิดความร่มเย็นและศานติแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งมวล

กล่าวสำหรับพระครูธรรมานุกูลนี้ตามประวัติไม่นิยมสร้างวัตถุมงคลเพราะเกรงว่าจะเป็นการแข่งขันกับสมเด็จฯ โต ผู้เป็นอาจารย์ แต่มูลเหตุที่ท่านสร้างพระเครื่องเป็นเพราะการที่ท่านต้องรับภาระดำเนินการก่อสร้างองค์หลวงพ่อ ต่อจากที่สมเด็จฯ โตสร้างไม่เสร็จ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงสร้างพระผงขึ้นมาเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างองค์หลวงพ่อโตตามกำลังศรัทธา

วัตถุมงคลและพระพิมพ์ของท่านที่สำคัญมีดังนี้

๑. ไม้เท้าพ่อครู ซึ่งทำจากไม้ไผ่สีสุกที่ถูกฟ้าผ่า และทอดปลายไปทางทิศตะวันออกทั้งกอ ภายใน ๗ วัน ถ้ามีโขลงช้างมาข้ามจะทำพิธีตัดได้ นอกจากนั้นยังต้องเอาไปแทงศพที่ตายวันเสาร์ เผาวันอังคารให้ครบ ๗ ศพ เป็นอันเสร็จพิธี

๒. พระผงหลวงปู่ภู พิมพ์แซยิด

๓. พิมพ์แปดชั้น

๔. พิมพ์เจ็ดชั้น

๕. พิมพ์พระประธาน

๖. พิมพ์ฐานหมอน

๗. พิมพ์ฐานคู่

๘. พิมพ์ทรงเจดีย์

๙. พิมพ์สามชั้น

๑๐. พิมพ์ก้างปลา

๑๑. พิมพ์ปางอุ้มบาตร

๑๒. พิมพ์ลีลา

๑๓. พิมพ์ห้าเหลี่ยม

๑๔. พิมพ์ฐานแซม

๑๕. พิมพ์ไสยาสน์

๑๖. พิมพ์พระปิดตา

๑๗. เหรียญหลวงปู่ภู

๑๘. เหรียญเสมาใหญ่ พระศรีอริยเมตไตรย

เชิงอรรถ

1 อนุสรณ์บูรณะปฏิสังขรณ์และสมโภชองค์หลวงพ่อโต วัดอินทรวิหาร กทม., (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ชานวาทิก, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐๖.

2 วัดท่าแค ในสมัยที่หลวงปู่ภูจำพรรษาอยู่ ยังเป็นวัดเล็กๆ เข้าใจว่ายังไม่มีโบสถ์ เมื่อท่านอุปสมบทที่วัดท่าคอยแล้วได้กลับไปจำพรรษาที่วัดท่าแคปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณเชิงสะพานกิตติขจร ฝั่งจังหวัดตาก ต.เชียงเงิน อ.เมือง จ.ตาก ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นวัดชนะสงคราม

3 อนุสรณ์บูรณะปฏิสังขรณ์และสมโภชองค์หลวงพ่อโต วัดอินทรวิหาร กทม., อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๗.

4 ไตรภาคี-พุทพร (นามแฝง), หนังสือชีวประวัติและประมวลภาพพระเครื่อง พร้อมทั้งอิทธิพลวัตถุมงคล ๒ หลวงปู่จอมขมังเวท, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ พุทโธ, ไม่ปรากฏปีพิมพ์), หน้า ๑๙.

5 นิตยสารพระสมเด็จ, สมุดสมเด็จ, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ บีซี. พับลิเคชั่น, ๒๕๓๑), หน้า ๕๔.

6 จารึกแผ่นศิลา เดิมประดิษฐานไว้บริเวณด้านทิศตะวันออกองค์หลวงพ่อโต ของวัดอินทรวิหาร ปัจจุบันศูนย์หายไปแล้ว.

7 ผู้สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับพระพิมพ์หลวงปู่ภู โปรดดู ไตรภาคี-พุทธพร (นามแฝง), เล่มเดิม, หน้า ๒๖.

พระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร)

ชาติภูมิ

เดิมชื่อ เงิน ตรีสุวรรณ บุตรของนายโต๊ะ นางแก้ว เกิดที่บ้านหนองน้ำข้าว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๑[1]

อุปสมบท

อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดคูบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ โดยมีพระครูอินทเขมา (ห้อง พุทธรกฺขิโต) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการขำ วัดเทพอาวาส เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ฟั่น วัดเทพอาวาส เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้ฉายาว่า **"อินฺทสโร"** เมื่ออุปสมบทแล้วได้จำพรรษาอยู่ที่วัดเทพอาวาส ตำบลบ้านไร่ เมืองราชบุรี ได้บำเพ็ญสมณธรรมเจริญสมาธิภาวนามาโดยตลอด

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้ย้ายเข้ามาเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดปริณายก ตำบลบ้านพานถม กรุงเทพฯ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๗[2] ตรงกับปีชวด ได้รับบัญชาแต่งตั้งจากพระพรหมมุนี วัดเบญจมบพิตร เจ้าคณะแขวงกลาง ให้มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร และได้ลงมือก่อสร้างองค์หลวงพ่อโตที่ยังคงค้างอยู่ จนแล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัยของท่านในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ภายหลังจากได้ดำรงตำแหน่งอยู่นาน ๕๑ ปี ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ สิริรวมอายุได้ ๘๗ ปี ๘ เดือน ๑๒ วัน

วัตถุมงคล

หลวงปู่เงินได้สร้างวัตถุมงคลเพื่อแจกจ่ายแก่ลูกศิษย์ลูกหาได้บูชาไว้หลายรุ่น

๑. พระผงพิมพ์สมเด็จ รุ่น ๒๔๘๕ เรียกว่า รุ่นอินโดจีน

๒. พระพิมพ์โคนสมอซุ้มเรือนแก้วแบบพระประจำวันเกิด

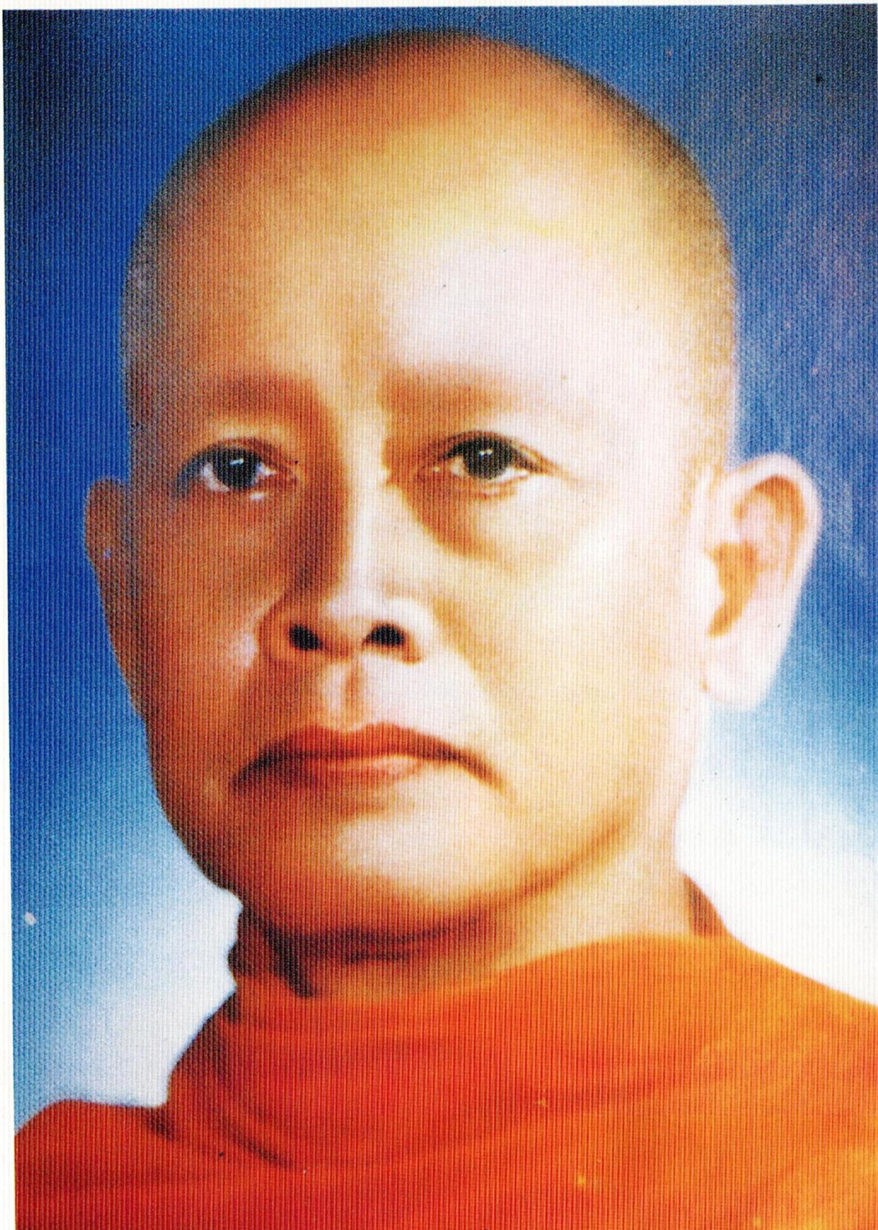
๓. พระผงพิมพ์สมเด็จ รุ่น ๒๔๙๕ เรียกว่า รุ่นอธิบดีเผ่า หรือ รุ่นเก้าห้า

๔. พระพิมพ์สมเด็จนางพระยา เมื่อปี ๒๕๐๙ เรียกว่า รุ่นศูนย์เก้า

๕. เหรียญรูปเหมือนหลวงปู่เงิน สร้างเป็นอนุสรณ์เมื่ออายุครบ ๗ รอบ เมื่อปี ๒๕๑๕

๖. ผ้ายันต์หัวใจจงอาง สร้างเมื่อปี ๒๕๑๑

อยากรวย ให้พากันทำทาน
อยากสวย ให้พากันรักษาศีล
อยากดี ให้พากันเจริญภาวนา

พระครูวรภัตติคุณ (ภักดิ์ ปณฺฑิโต)

ชาติภูมิ

พระครูวรภัตติคุณ นามเดิม ภักดิ์ นามสกุล ปิ่นนุช ฉายา ปณฺฑิโต นามโยมบิดา นายสอน นามมารดา นางจันทร์

ชาติกาล วันพฤหัสบดี แรม ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๘ ณ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

มีพี่น้องร่วมโยมบิดามารดา คือ:-

๑. ร.ต.ณรงค์ ปิ่นนุช

๒. นายหวัน ปิ่นนุช

๓. นางทองคำ ปิ่นนุช

๔. พระครูวรภัตติคุณ (ภักดิ์ ปิ่นนุช)

บรรพชา

อายุได้ ๑๗ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ณ วัดศรีชมภู อ.เมือง จ.ราชบุรี มีพระครูอินทเขมา วัดช่องลม อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้อยู่จำพรรษา ณ วัดศรีชมภู เพื่อศึกษาเล่าเรียนอยู่เป็นเวลา ๒ ปี และเพื่อให้ได้มีการศึกษาเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงได้ย้ายมาอยู่ ณ วัดอินทรวิหาร แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๗๖

อุปสมบท

ได้อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดศรีชมภู อ.เมือง จ.ราชบุรี เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ โดยมีพระครูอินทเขมา วัดช่องลม อ.เมือง จ.ราชบุรี

เป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าอธิการอุ่น อินฺทสโร วัดท้ายเมือง อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการยอด ฐิตจาโร วัดศรีชมภู อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นพระอนุสาวนาจารย์

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ย้ายมาอยู่ ณ วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

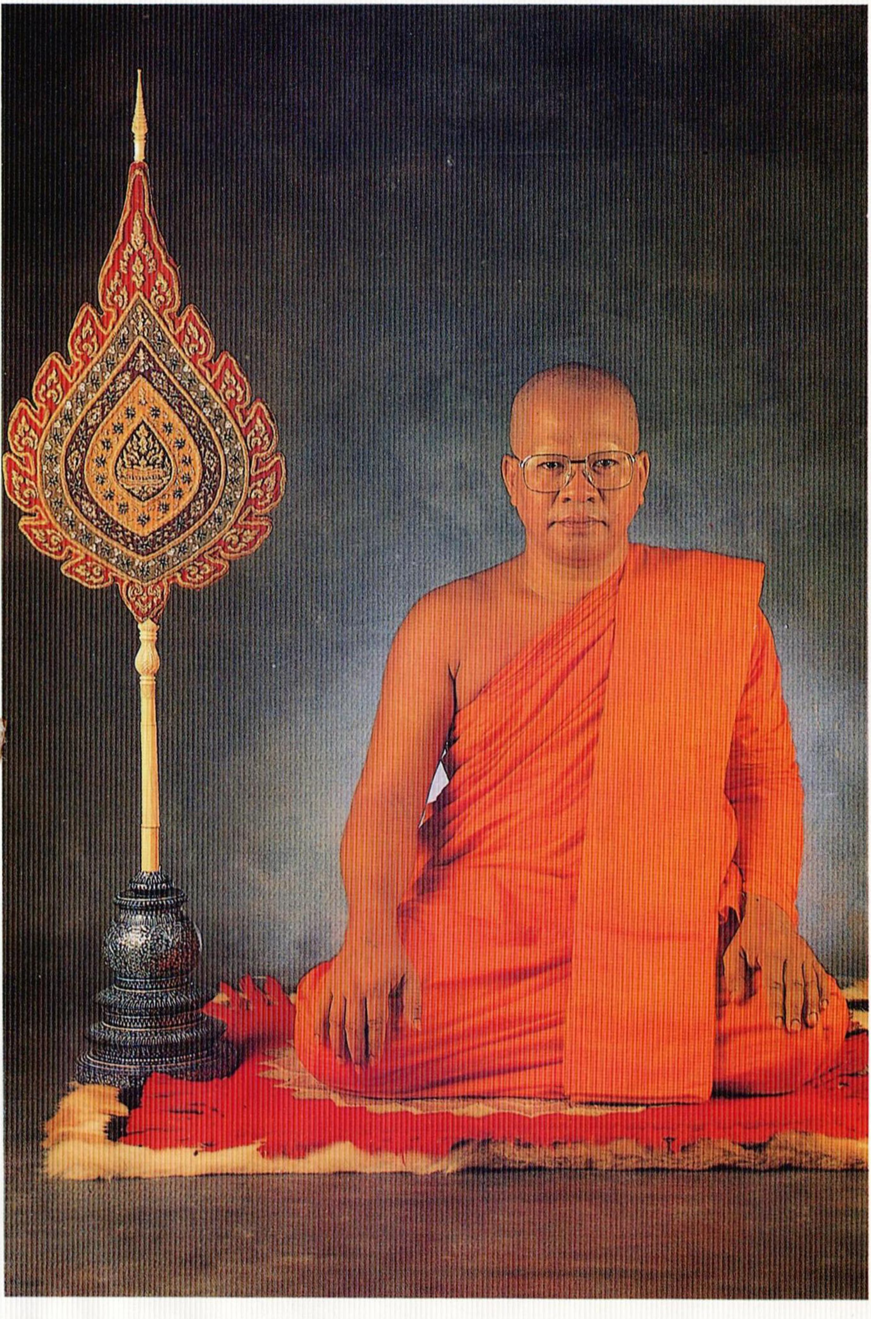
พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็น พระครูวรภัตติคุณ พระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสอารามราษฎร์ ชั้นตรี

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็น เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็น พระครูเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท ในราชทินนามเดิม

มรณภาพ

พระครูวรภัตติคุณ ได้อาพาธด้วยโรคตับอักเสบเรื้อรัง ได้เข้ารักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลราชวิถี และท้ายสุดได้นำเข้ารักษา ณ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ ในที่สุดได้ถึงแก่มรณภาพลง เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ สิริอายุได้ ๗๑ ปี

พระโสภณธรรมวงศ์

(ทองสืบ สจฺจสาโร พวงเงิน)

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร รูปปัจจุบัน

ชาติภูมิ

ชื่อ ทองสืบ นามสกุล พวงเงิน ฉายา สจฺจสาโร อายุ ๕๔ พรรษา ๓๓ เกิด ๗ ๒ ฯ ๒ ตรงกับวันเสาร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ นามบิดา นายเจียม พวงเงิน นามมารดา นางโป๊ะ พวงเงิน บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๕ บ้านหนองกลางนา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

บรรพชา

บรรพชาในขณะเป็นเด็กนักเรียน ๒ ครั้ง เพื่อเทศน์มหาชาติกัณฑ์จุลพล ฉลองศรัทธาของญาติโยม ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๔๙๗ ได้บรรพชาเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ณ วัดโพธิ์เจริญ ต.ท่าราบ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี โดย พระอินทเขมาจารย์ วัดช่องลม อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ อยู่กับหลวงตา เรียนนักธรรมแต่ไม่ได้เข้าสอบ จึงได้ย้ายไปอยู่วัดเฉลิมอาสน์ ต.ท่าชุมพล อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ซึ่งมีสำนักเรียนนักธรรมและบาลีที่กำลังโด่งดังมากในยุคนั้น เรียนอยู่ ๑ ปี สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรีในสนามหลวง และสอบนักธรรมชั้นโทในปีต่อมา เมื่อสอบนักธรรมชั้นเอกได้แล้ว จึงได้ย้ายเข้ามาศึกษาต่อและได้อยู่ ณ วัดทองเพลง ต.คลองต้นไทรย์ อ.คลองสาน จ.ธนบุรี

อุปสมบท

เมื่อวันที่ ๓ ๑๕ ฯ ๖ ปีเถาะ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ วัดโพธิเจริญ ต.ท่าราบ อ.เมือง จ.ราชบุรี โดย พระโพธารามคณารักษ์ วัดเฉลิม

อาสน์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการยวง ปชฺโชโต วัดโพธิ์เจริญ อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดสนั่น กตธุโร วัดเฉลิมอาสน์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี เป็นพระอนุสาวนาจารย์

สมณศักดิ์-ปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็น เลขานุการวัดอินทรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็น เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็น พระครูสรนาทวิเศษ ฐานานุกรมในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร

พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นพระครูธรรมธร ฐานานุกรมในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร

พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระโสภณธรรมวงศ์**

งานสาธารณูปการ

พระโสภณธรรมวงศ์ เป็นประธานควบคุมดำเนินการก่อสร้างซ่อมแซมถาวรวัตถุของวัดอินทรวิหาร ทุกรายการ ดังนี้:-

- สร้างอาคารคลุมบ่อน้ำพระพุทธมนต์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ด้วยอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๖ เหลี่ยม กว้าง ๕ เมตร สูง ๕.๘๐ เมตร พร้อมทั้งเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และสร้างศาลา ๖ เหลี่ยม ๒ หลัง ไว้หน้าอาคารคลุมบ่อน้ำพระพุทธมนต์ และสร้างศาลาพักร้อนด้านหน้าองค์หลวงพ่อโต ๒ หลัง หลังคามุงกระเบื้อง พื้นปูหินอ่อน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๖๕๐,๐๐๐ บาท (สี่ล้านหกแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

- จัดสร้างถนนปูด้วยตัวหนอนกว้าง ๑.๒๐ เมตร ยาว ๘๐๐ เมตร ปูพื้นหญ้าปรับสนามหน้าองค์หลวงพ่อโต ปูพื้นสนามหญ้าหน้ากุฏิสงฆ์ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๒๔,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นสี่พันบาทถ้วน)
- จัดสร้างอุปกรณ์การศึกษาให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอินทรวิหาร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘๒,๐๐๐ บาท (แปดหมื่นสองพันบาทถ้วน)
- สร้างประตูเหล็กหน้าวัด ๒ ช่อง กว้าง ๔.๕๐ เมตร สูง ๒.๔๐ เมตร ด้วยเหล็กตัน ๑" คูณ ๑" รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๘,๐๐๐ บาท (สองหมื่นแปดพันบาทถ้วน)
- ปูหินอ่อนแกะคาถาชินบัญชรในบ่อน้ำพระพุทธมนต์ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๗๗,๙๓๑ บาท (หนึ่งแสนเจ็ดหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยสามสิบเอ็ดบาทถ้วน)
- ปั้นหน้าบันศาลาราย ๔ จั่ว ๒ หลัง หน้าองค์หลวงพ่อโต รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๙,๐๒๓ บาท (ห้าหมื่นเก้าพันยี่สิบสามบาทถ้วน)
- สร้างเสาเหล็กติดลำโพงประชาสัมพันธ์ประจำวัดสูง ๑๕ เมตร ติดลำโพง ๔ ตัว รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕,๖๖๕ บาท (ห้าพันหกร้อยหกสิบห้าบาทถ้วน)
- ทำรางน้ำศาลา ๖ เหลี่ยม ๒ หลัง บริเวณบ่อน้ำพระพุทธมนต์ฯ ยาว ๓๓ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๒๙๐ บาท (สี่พันสองร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)
- สร้างเสาเหล็กติดป้ายชื่อบอกสถานที่ต่างๆ ในวัด รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖,๒๔๕ บาท (หกพันสองร้อยสี่สิบห้าบาทถ้วน)
- สร้างอาคารกันแดดฝน ด้านหน้าบ่อน้ำพระพุทธมนต์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๙,๙๓๖ บาท (เก้าพันเก้า

ร้อยสามสิบหกบาทถ้วน)

- สร้างถนนปูตัวหนอน กว้าง ๘๐ เซนติเมตร ยาว ๑๑ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๒๑๔ บาท (สองพันสองร้อยสิบสี่บาทถ้วน)
- สร้างศาลา **"ระเบียบ ศรแมน"** ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้อง ปูพื้นหินขัด กว้าง ๖ เมตร ยาว ๘ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔๙๘,๖๕๙ บาท (สี่แสนเก้าหมื่นแปดพันหกร้อยห้าสิบเก้าบาทถ้วน)
- สร้างห้องน้ำห้องส้วมหลังโรงเก็บไม้ ยาว ๖ เมตร กว้าง ๒.๕ เมตร ห้องน้ำ ๒ ห้อง ห้องส้วม ๔ ห้อง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๑๗,๙๖๐ บาท (สองแสนหนึ่งหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยหกสิบบาทถ้วน)
- สร้างห้องน้ำห้องส้วมประจำศาลาการเปรียญสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหฺมรํสี) จำนวน ๑๒ ห้อง ห้องละ ๒๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)
- สร้างโครงเหล็กสำหรับติดป้ายโฆษณาหน้าวัด กว้าง ๒.๔๔ เมตร ยาว ๗.๓๒ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๑,๐๐๐ บาท (สามหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)
- สร้างแผ่นป้าย ภปร. พัดยศท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พุรหฺมรํสี) ด้วยหินอ่อนแกะสลักปิดทอง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘๘,๗๑๕ บาท (แปดหมื่นแปดพันเจ็ดร้อยสิบห้าบาทถ้วน)
- สร้างโครงหลังคากันแดดหน้าองค์หลวงพ่อโต กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๑๘ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๙๔,๙๕๐ บาท (เก้าหมื่นสี่พันเก้าร้อยห้าสิบบาทถ้วน)
- สร้างซุ้มบันไดขึ้นองค์หลวงพ่อโต ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ปิดทอง ติดกระจก ๒ ด้าน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๕๖,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นหกพันบาทถ้วน)

- ได้ดำเนินการจัดซ่อมบูรณะปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโตพระพุทธปฏิมาปางประทับยืนอุ้มบาตรที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖,๐๑๑,๐๐๐ บาท (หกล้านหนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)
- ปฏิสังขรณ์กุฏิสงฆ์และอาคารโรงฉัน พร้อมด้วยเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กศาลาโรงฉัน เดินสายไฟติดตั้งพัดลมและแผงเหล็กกั้น รวม ๓ ด้าน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๓๔,๑๐๖ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นสี่พันหนึ่งร้อยหกบาทถ้วน)
- ซ่อมถนนเข้าวัด ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๒.๕๐ เมตร ยาว ๕ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕,๒๐๒.๕๐ บาท (ห้าพันสองร้อยสองบาทห้าสิบสตางค์)
- พ่นน้ำยา อี วี เทกซ์ อาคารคลุมบ่อน้ำพระพุทธมนต์ฯ ทั้งหลัง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๕๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)
- ซ่อมห้องพักอาคันตุกะศาลาอเนกประสงค์รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๓,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นสามพันบาทถ้วน)
- ซ่อมศาลาอเนกประสงค์ ขัดพื้นใหม่ ทาสีใหม่ ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าใหม่ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๘,๗๖๐ บาท (สามหมื่นแปดพันเจ็ดร้อยหกสิบบาทถ้วน)
- ซ่อมประตูศาลาอเนกประสงค์และประตูอุโบสถ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๙,๕๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นเก้าพันห้าร้อยบาทถ้วน)
- ซ่อมบูรณะกุฏิสงฆ์ **"อินทรนฤมิตร"** ทั้งหลัง เปลี่ยนหลังคาใหม่ ทาสีใหม่ เปลี่ยนสายไฟใหม่ เขียนลายฝาผนัง พร้อมสร้างกันสาดด้วยโครงเหล็กมุงกระเบื้องลอนคู่รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๒๔,๔๗๒.๕๐ บาท (สามแสนสองหมื่นสี่พันสี่ร้อยเจ็ดสิบสองบาทห้าสิบสตางค์)

- ซ่อมปูน ทาสี มณฑปด้านหลังองค์หลวงพ่อโต รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๙,๔๔๖ บาท (หนึ่งหมื่นเก้าพันสี่ร้อยสี่สิบหกบาทถ้วน)
- ซ่อมบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ยาว ๔๒ เมตร กว้าง ๑๒ เมตร เปลี่ยนกระเบื้องใหม่ เปลี่ยนพื้นเพดานใหม่ เปลี่ยนอุปกรณ์ไฟฟ้าใหม่ทั้งหมด ทาสีใหม่หมดทั้งหลัง ปรับปรุงด้านล่างเป็นที่สอนธรรมและปฏิบัติธรรม ฯลฯ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านห้าแสนบาทถ้วน)
- ซ่อมฐานผนังยึดด้านหลังองค์หลวงพ่อโต กะเทาะปูนเก่าซึ่งหมดอายุจนถึงอิฐชั้นใน ฉาบปูนใหม่ เสริมโครงสร้างยึดองค์หลวงพ่อโต ฉาบหินล้าง รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)
- ซ่อมโรงฉันอาหาร เทพื้นด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงสร้างหลังคาเหล็ก มุงกระเบื้องลอนคู่ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖๗,๔๖๕ บาท (หกหมื่นเจ็ดพันสี่ร้อยหกสิบห้าบาทถ้วน)
- ซ่อมห้องศาลาด้านหน้าองค์หลวงพ่อโต กระเทาะปูนเก่า ฉาบปูนใหม่ ทาสีใหม่ เปลี่ยนอุปกรณ์ไฟฟ้า ติดแอร์ ๒๘๐๐๐ บีทียู จำนวน ๑ ตัว รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖๖,๖๕๐ บาท (หกหมื่นหกพันหกร้อยห้าสิบบาทถ้วน)
- ซ่อมบูรณะหอสมุด **"เลื่อน บัวสุวรรณ"** เปลี่ยนโครงสร้างหลังคาใหม่ เปลี่ยนกระเบื้องใหม่ ฉาบปูนใหม่ ทาสีใหม่ เปลี่ยนอุปกรณ์ไฟฟ้าใหม่ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๒๙,๓๙๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นเก้าพันสามร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)
- ซ่อมบูรณะหอระฆัง เปลี่ยนกระเบื้องใหม่ ปั้นช่อฟ้าใบระกา ปิดทองติดกระจก ทาสีใหม่ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖๖,๔๐๐ บาท (หกหมื่นหกพันสี่ร้อยบาทถ้วน)

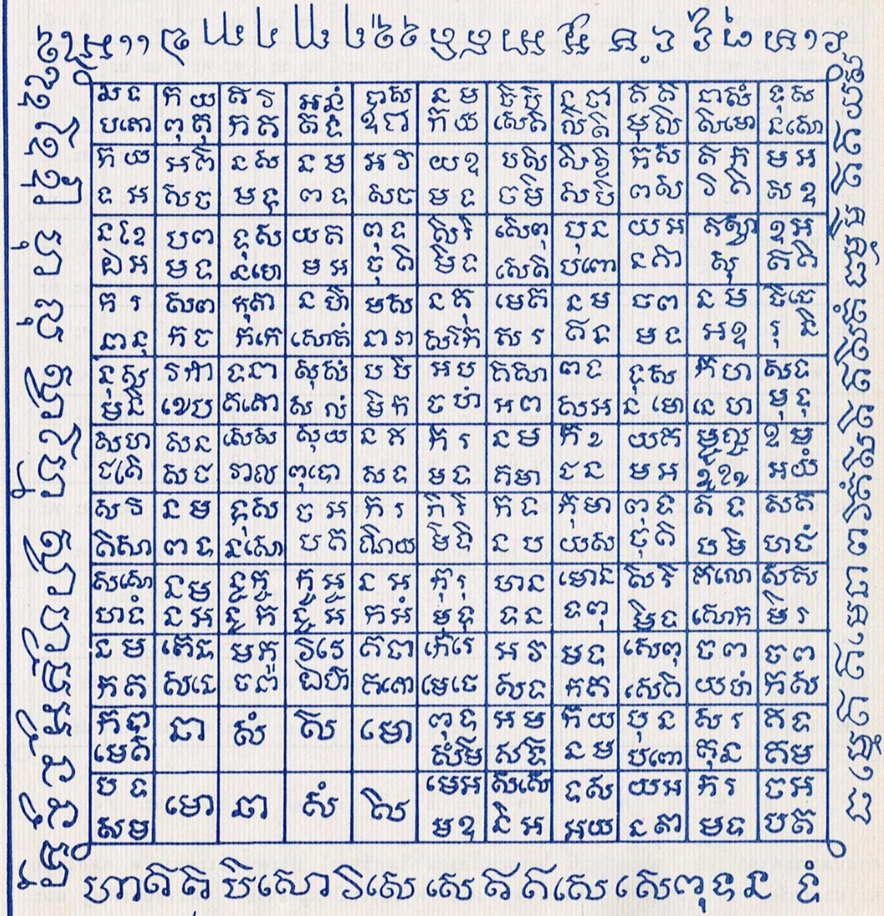
- เปลี่ยนหลังคากันแดดบริเวณหน้าองค์หลวงพ่อโตด้วยโครงเหล็ก มุงกระเบื้อง กว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๖ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๙๔,๙๕๐ บาท (เก้าหมื่นสี่พันเก้าร้อยห้าสิบบาทถ้วน)
- สร้างหลังคากันแดดฝนทางขึ้นศาลาการเปรียญสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ด้านทิศตะวันออก ด้วยโครงเหล็กมุงหลังคากระเบื้อง ลอนใหญ่ กว้าง ๒.๕๐ เมตร ยาว ๓ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๘,๙๗๘ บาท (สามหมื่นแปดพันเก้าร้อยเจ็ดสิบแปดบาทถ้วน)
- สร้างศาลาโรงทานด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๗ เมตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๘๒๓,๑๒๕ บาท (แปดแสนสองหมื่นสามพันหนึ่งร้อยยี่สิบห้าบาทถ้วน)
- สร้างเก๋งจีน ๒ หลัง ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูด้วยหินแกรนิตและหินอ่อน ปิดทองลายเสา รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๔๑๐,๔๖๑ บาท (สองล้านสี่แสนหนึ่งหมื่นสี่ร้อยหกสิบเอ็ดบาทถ้วน)
- สร้างไฟฉายองค์หลวงพ่อโตถาวร จำนวน ๖ ดวง พร้อมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๙๕,๘๓๙ บาท (หนึ่งแสนเก้าหมื่นห้าพันแปดร้อยสามสิบเก้าบาทถ้วน)
- เทพื้นปูนสนามหน้าโรงเรียนพระปริยัติธรรม เนื้อที่ ๑๘๐ ตรม. ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๑,๗๒๕ บาท (ห้าหมื่นหนึ่งพันเจ็ดร้อยยี่สิบห้าบาทถ้วน)
- ซ่อมห้องน้ำโรงเรียนพระปริยัติธรรม รวมเป็นเงิน ๓๐,๓๓๔.๓๐ บาท (สามหมื่นสามร้อยสามสิบสี่บาทสามสิบสตางค์)
- ปิดทองพระประธานบนศาลาการเปรียญใหม่ จำนวน ๑ องค์ พร้อมแท่น รวมเป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

- ดำเนินการซ่อมสร้างอุโบสถขึ้นใหม่ ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยรักษารูปทรงเดิมไว้ทุกประการ ปูพื้นด้วยหินแกรนิตและหินอ่อน เขียนภาพจิตรกรรมและภาพประวัติชีวิตของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สามสิบล้านบาทถ้วน)
- สร้างศาลาพระประจำวัน ด้านหลังองค์หลวงพ่อโต เทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาโครงเหล็กปูกระเบื้องฐานพระทำด้วยหินอ่อน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๗๒๐,๓๒๐ บาท (เจ็ดแสนสองหมื่นสามร้อยยี่สิบบาทถ้วน)
- สร้างตึกที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ๔ ชั้น กว้าง ๑๑.๕๐ เมตร ยาว ๑๕.๑๕ เมตร ติดตั้งลิฟท์และเครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๘๖๕,๘๓๒.๕๐ บาท (สี่ล้านแปดแสนหกหมื่นห้าพันแปดร้อยสามสิบสองบาทห้าสิบสตางค์)
- ซ่อมสร้างอนุรักษ์กุฏิโบราณ ปรับปรุงตกแต่งด้วยกระจกอลูมิเนียม ติดแอร์ เป็นที่ทำงานสำนักงานของวัด รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)
- ทาสีทองยอดฉัตร องค์หลวงพ่อโตใหม่ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔๐,๐๐๐ บาท (สี่หมื่นบาทถ้วน)
- ดำเนินการจัดสร้างอาคารปฏิบัติธรรม "เฉลิมพระเกียรติ" อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๕ ชั้น กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๔๕ เมตร พร้อมโรงครัวอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง ๓ ชั้น งบประมาณทั้งสิ้น ๔๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สี่สิบล้านบาทเศษ)

รวมเป็นเงินที่ได้ก่อสร้างถาวรวัตถุทั้งภายในวัดอินทรวิหาร
และสถานที่ต่างๆ ทั้งสิ้น ๙๗,๔๕๓,๕๔๔.๘๐ บาท
(เก้าสิบเจ็ดล้านสี่แสนห้าหมื่นสามพันห้าร้อยสี่สิบสี่บาทแปดสิบสตางค์)

๑๒๑ คาถา
ของสมเด็จ (โต พฺรหฺมรํสี)
ใช้ทำน้ำมนต์ เมตตา มหานิยม ป้องกันภัยต่างๆ

วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม.

แผ่นยันต์พระคาถานี้ พบอยู่ใต้โคนเสากลางบ่อน้ำพระพุทธมนต์เก่าของท่านเจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม. เมื่อ 22 มิ.ย. 30 มีความศักดิ์สิทธิ์ ใช้ทำน้ำมนต์ เมตตามหานิยม และป้องกันภัยต่างๆ ได้ ฯลฯ

นะ โม พุ ทะ ทัง มะ ออ อา อิ ติ อุ อู รี รือ ลี ลือ เอ แอ ไอ

ไอ โอ เอา ห้ ๕ สาโหม สาหอม อ่อนน้อม หา

สะ ทะ ปะ โต	กะ ยะ พุ ดุ	ติ วิ กะ อิ	อะ นัง คะ หัง	ปา สุ อุ ชา	นะ มะ กะ ยะ	จิ ปิ เส ติ	นะ ซา ลิ ติ	อิ ติ มุ ลิ	นา สัง สิ โม	ทุ สะ นะ โส
กะ ยะ ทะ อะ	อะ พิ สะ จะ	นะ สะ มะ ทุ	นะ มะ พะ ทะ	อะ วะ สะ จะ	ยะ อุ มะ ทะ	ปะ สิ จะ มิ	สิ ขิ สะ ปิ	จะ สะ พะ สะ	อิ กะ วิ ติ	มะ อะ สะ อุ
นะ โอ เอ อะ	ปะ พะ มะ ทะ	ทุ สะ นะ โม	ยะ ตะ มะ อะ	พุ ทะ จุ ติ	สิ ริ มิ ทะ	เส พุ เส ติ	พุ นะ ปะ โพ	ยะ อะ นะ ตา	อิ สฺวา สุ	อุ อะ อิ ติ
กะ ระ นา นุ	สะ พะ กะ จะ	ภู ตา กะ เก	นะ หิ โส ตัง	มะ สะ นา วา	นะ คุ สะ โก	เม ตะ สะ ระ	นะ มะ อิ ทะ	จะ พะ มะ ทะ	นะ มะ อะ อุ	จิ เจ รุ นิ
ทุ สะ มะ นิ	วิ กา เข ปะ	ทะ นา คะ โต	สุ สัง สุ ลัง	ปะ ปิ มิ กะ	อะ ปะ จะ หัง	ติ สา อะ พะ	พะ ทะ สะ อะ	ทุ สะ นะ โม	กะ หะ เน หะ	สะ ทะ มุ ทุ
สะ หะ ซะ ตฺริ	สะ นะ สะ ซะ	เส สะ วา ละ	สุ ยะ พุ โท	นะ อิ สะ ทะ	กะ รา คะ มา	นะ มะ ซะ นะ	กะ ขะ มะ อะ	ยะ คะ มะ อะ	มอ ลอ ข้อ ไข	อุ มะ อะ ยัง
สะ วิ ติ สา	นะ มะ พะ ทะ	ทุ สะ นะ โส	จะ อะ ปะ คะ	กะ ระ ณิ ยะ	กิ ริ มิ ทิ	กะ ทะ นะ ปะ	กุ มา ยะ สะ	พุ ทะ จุ ติ	อิ ทะ ปะ มิ	สะ ตะ หะ ถัง
สะ โส หะ ทัง	นะ มะ นะ อะ	นอ กอ นอ กะ	กอ ออ นอ อะ	นะ อะ กะ อัง	กุ รุ มุ ทุ	หะ นะ ทะ นะ	โม นะ ทะ พุ	สิ ริ มิ ทะ	คะ โล โส กะ	สะ สิ มิ ระ
นะ มะ กะ ตะ	เต ฉะ สุ เน	มะ ภู จะ นา	วิ เว เอ หิ	ตะ ถา คะ โต	เก เร เม เถ	อะ วะ สะ ทะ	ปะ ทะ กะ ตะ	เส พุ เส ติ	จะ พะ ยะ หัง	จะ พะ กะ สะ
กะ ทา เม ติ	นา	สัง	สิ	โม	พุ ธะ สัง มิ	อะ มะ สะ ทิ	กะ ยะ นะ มะ	ปุ นะ ปะ โพ	สะ ระ ตุ นะ	อิ ทะ ตะ มะ
ปะ ทะ สะ มะ	โม	นา	สัง	สิ	เม อะ มะ อุ	สะ เส นิ อะ	หะ สะ อะ ยะ	ยะ อะ นะ ตา	กะ ระ มะ ทะ	จะ อะ ปะ ติ

อิ ติ ปิ โส วิ เส เส อิ อิ เส เส พุ ทะ นะ ทัง

คำแปลพระคาถา 121 พระคาถานี้ โดยนายโสภณ วิสุทธิกรณ์ ประตูน้ำพระอุดม ต. คลองข่อย อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี ตรวจทาน โดย พระธรรมปัญญาจารย์ วัดราชประดิษฐ์ และพระมหาพิศาล ธมฺมรํสี ป.ธ. 9 วัดอินทรวิหาร กทม. แผ่นหินจารึกพระคาถานี้ ขุดพบ ณ บ่อน้ำมนต์เก่าของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

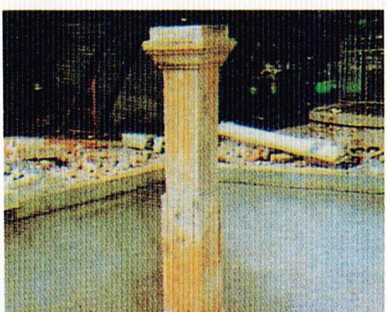
วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร

หุ่นขี้ผึ้งท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)
ภายในบ่อน้ำพระพุทธมนต์

บ่อน้ำมนต์เก่า (ก่อนการบูรณะ)

เสาแกนกลางบ่อน้ำมนต์ (ของเดิม)

บ่อน้ำพระพุทธมนต์
ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์
(โต พฺรหฺมรํสี)
วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร

บ่อน้ำมนต์นี้มีมาแต่สมัยเมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์(โต) ได้มาริเริ่มสร้างองค์หลวงพ่อโต ขึ้น ณ ที่ตำบลบางขุนพรหม (วัดอินทรวิหารในปัจจุบัน) ประมาณปี ๒๔๑๐ ในรัชกาลที่ ๔ บ่อเดิมมีลักษณะทรงกลม ลึกประมาณ ๕ เมตร มีเสากลางบ่ออยู่หนึ่งต้น ซึ่งผู้ที่เคารพศรัทธาได้ใช้น้ำมนต์ในบ่อนี้เพื่อรักษาโรคภัยและเป็นศิริมงคลตลอดมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ตระกูล ชุณหะวัณ โดย ฯพณฯ ท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณและญาติได้ร่วมกันบูรณะโดยเปลี่ยนเป็นรูปลักษณะ ๔ เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๔.๒๐ เมตร ยาว ๖ เมตร ลึก ๕.๒๐ เมตร พร้อมทั้งสร้างหลังคาคลุมและกรงตาข่ายและงดใช้จนกระทั่งปี ๒๕๓๐ จึงได้เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่

การบูรณะปฏิสังขรณ์

วัดอินทรวิหาร	เจ้าของงาน
บริษัท กรุฟธรี ดีไซน์ จำกัด	ผู้ออกแบบ
นางชไมพร วโรภาษ	สถาปนิก
นายวโรภาส วงศ์จตุภัทร	ภูมิสถาปนิก
นายรณฤทธิ์ ธนโกเศศ	ภูมิสถาปนิก
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีธิมาก่อสร้าง	รับเหมาก่อสร้าง
นายบุญโชติ ชัยยศมานนท์	ผู้จัดการ
บริษัท กรุงเทพฯ วิศวกรรมเข็มเจาะ จำกัด	งานเข็มเจาะ
นายกอบกิจ พันธุ์จอมฤทธิ์	ผู้จัดการ

เริ่มงานก่อสร้าง

- **วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐ วันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีเถาะ**
- ค่าก่อสร้างตัวอาคารคลุมบ่อน้ำพระพุทธมนต์ ศาลาราย ๒ หลัง ศาลาหกเหลี่ยม ๒ หลัง ๒,๐๕๐,๐๐๐ บาท **(สองล้านห้าหมื่นบาทถ้วน)**

  งานแกะสลัก, จิตรกรรม, ปฏิมากรรม, ภาพเขียน, งานตกแต่ง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท **(หนึ่งล้านบาทถ้วน)**
- คณะสงฆ์วัดอินทรวิหาร พระสงฆ์เถระต่างอาราม ทายกทายิกา ๓๑ ท่าน เดินทางไปรับน้ำพระพุทธมนต์และน้ำศักดิ์สิทธิ์จากทั่วประเทศกว่า ๓๐๐ แห่ง (ภายหลังรับเพิ่มเติมเป็นทั้งสิ้น ๓๘๑ วัด) มาประดิษฐานไว้เพื่อเป็นศิริมงคล ณ บ่อน้ำพระพุทธมนต์นี้
- อัญเชิญรูปโยมบิดามารดาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ซึ่งท่านสร้างไว้มารวมกันไว้ ณ ที่นี้
- หุ่นขี้ผึ้งสร้างด้วยไมก้าไฟเบอร์ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) ได้รูปเมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นพระธรรมกิตติ อายุ ๖๖ ปี บริษัทหุ่นขี้ผึ้งแห่งประเทศไทย จำกัด ผู้สร้าง วัดอินทรวิหาร เจ้าของ
- พบ แผ่นยันต์ ๑๒๑ พระคาถา ที่ใต้ก้นบ่อเดิม ได้อัญเชิญไว้ ณ บ่อน้ำพระพุทธมนต์ที่ได้บูรณะขึ้นใหม่ เมื่อ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐ อีกด้านหนึ่งเป็นดวงแต่ก่อนและลบเลือนไปเกือบหมด
- นายวิมล นางจงจิตต์ ยิ้มละมัย ถวายพระผงสมเด็จฯ วังหน้า เพื่อมอบแก่ผู้ทำบุญสร้าง บ่อน้ำมนต์ จำนวน ๓,๐๐๐ องค์ มีผู้ร่วมกุศลเป็นเงิน ๑,๖๗,๙๔๓ บาท (หนึ่งล้านหกแสนเจ็ดหมื่นเก้าร้อยสี่สิบสามบาทถ้วน)

คณะกรรมการงานก่อสร้าง

พระครูธรรมธร ทองสืบ	เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร ประธานฝ่ายสงฆ์
นายเพทาย อมาตยกุล	ประธานฝ่ายฆราวาส
นายทรัพย์ นุ่มกำเหนิด	รองประธาน
นายวิรัตน์ เฉียบฉลาด	รองประธาน
นายเฉลิม คงคาเย็น	รองประธาน
นายสุทธิวงศ์ ว่องทิพย์ประเสริฐ	กรรมการ
นายวิชัย แพรกรีฑาเวศน์	กรรมการ
นายกมล ปริญญาตร	กรรมการ
นายอุบล ด้วงประเสริฐ	กรรมการ
นายศักดา เรียงสุวรรณ	กรรมการ

บทสวดมนต์พิเศษ

วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร

คำนอบน้อมพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา

พระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นพระอะระหันต์, ดับเพลิงกิเลส เพลิงทุกข์สิ้นเชิง, ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

ข้าพเจ้าอะภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า, ผู้รู้, ผู้ตื่น, ผู้เบิกบาน

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

ธัมมัง นะมัสสามิ

ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า, ปฏิบัติดีแล้ว

สังฆัง นะมามิ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์

พุทธะบูชา มะหาเตชะวันโต

ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธ ขอให้ข้าพเจ้ามีเดชเดชะ

ธัมมะบูชา มะหาปัญญะวันโต

ข้าพเจ้าขอบูชาพระธรรม ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญาอันยิ่งใหญ่

สังฆะบูชา มะหาโภคะวะโห

ข้าพเจ้าขอบูชาพระสงฆ์ ขอให้ข้าพเจ้าอุดมด้วยอริยะสมบัติ

ติโลกะนาถัง รัตนะตะยัง อะภิปูชะยามิ

วันทามิ เจติยัง สัพพัง สัพพัฏฐาเน สุปะติฏฐิตัง สารีริกะธาตุ

มะหาโพธิง ชินะโย จะ พุทธะรูปัง สะกะลัง สะทา

บูชาพระภูมิเจ้าที่

ทิสา ทิโส เอหิ ภูมิโม อม (มะ) ภูมิมา อาคัจฉันตุ

ผูกมิตรกับมนุษย์ เทวดาและสัตว์ทั้งปวง

มะนุสสานัง สะหะยัง ปิโยเทวา

สีหะราชา เอหิ จิตตัง ปิยังมะมะ

คำนอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายพรพระ

(หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น

อะระหะโต

ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส

สัมมาสัมพุทธัสสะ

ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

(ว่า ๓ จบ)

อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิสัตถาเทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโกโอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโตสาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทังจัตตาริปุริสะยุคานิ อัฏฐะปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโยทักขิเณยโย อัญชะลี กะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติฯ

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุเต ชะยะมังคะลานิ

มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะสุทารุณันตัง เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุเต ชะยะมังคะลานิ

อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

กัตตะวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะ กายะมัชเฌ สันเตนะ โส มะวิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

นันโทปะนัน ทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง พรัหมมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ

เอตาปิพุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเตมะ ตันที หิตตะวานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญฯ

มะหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตวา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง

ชะยันโต โพธิยา มูเล สักกะยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ตะวัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร

อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติฯ
สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พรัหมะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เต ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัตวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณฯ

พระคาถาชินบัญชร

ของ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

ชะยาสะนากะตา พุทธา	เชตะวา มารัง สะวาหะนัง
จะตุสัจจาสะภัง ระสัง	เย ปิวิงสุ นะราสะภา
ตัณหังกะราทะโย พุทธา	อัฏฐะวีสะตินายะกา
สัพเพ ปะติฏฐิตา มัยหัง	มัตถะเก เต มุนิสสะรา
สีเส ปะติฏฐิโต มัยหัง	พุทโธ ธัมโม ทวิโลจะเน
สังโฆ ปะติฏฐิโต มัยหัง	อุเร สัพพะคุณากะโร
หะทะเย เม อะนุรุทโธ	สารีปุตโต จะ ทักขิเณ
โกณฑัญโญ ปิฏฐิภาคัสมิง	โมคคัลลาโน จะ วามะเก
ทักขิเณ สะวะเน มัยหัง	อาสุง อานันทะราหุโล
กัสสะโป จะ มหานาโม	อุภาสุง วามะโสตะเก
เกสะโต ปิฏฐิภาคัสมิง	สุริโย วะ ปะภังกะโร
นิสินโน สิริสัมปันโน	โสภิโต มุนิปุงคะโว
กุมาระกัสสะโป เถโร	มะเหสี จิตตะวาทะโก
โส มัยหัง วะทะเน นิจจัง	ปะติฏฐาสิ คุณากะโร
ปุณโณ อังคุลิมาโล จะ	อุปาลี นันทะสีวะลี
เถรา ปัญจะ อิเม ชาตา	นะลาเต ติละกา มะมะ
เสสาสีติ มะหาเถรา	วิชิตา ชินะสาวะกา

เอเตสีติ มะหาเถรา ชิตะวันโต ชิโนระสา
ชะลันตา สีละเตเชนะ อังคะมังเคสุ สัณฐิตา
ระตะนัง ปุระโต อาสิ ทักขิเณ เมตตะสุตตะกัง
ธะชัคคัง ปัจฉะโต อาสิ วาเม อังคุลิมาละกัง
ขันธะโมระ ปะริตตัญจะ อาฏานาฏิยะสุตตะกัง
อากาเส ฉะทะนัง อาสิ เส่สา ปาการะสัณฐิตา
ชินา นานาวะระสังยุตตา สัตตัปปาการะลังกะตา
วาตะปิตตาทิสัญชาตา พาหิรัชฌัตตุปัททะวา
อะเสสา วินะยัง ยันตุ อะนันตะชินะเตชะสา
วะสะโต เม สะกิจเจนะ สะทา สัมพุทธะปัญชะเร
ชินะปัญชะระมัชฌัมหิ วิหะรันตัง มะฮีตะเล
สะทา ปาเลนตุ มัง สัพเพ เต มะหาปุริสาสะภา
อิจเจวะมันโต สุคุตโต สุรักโข ชินานุภาเวนะ ชิตุปัททะโว
ธัมมานุภาเวนะ ชิตาริสังโฆ สังฆานุภาเวนะ ชิตันตะราโย
สัทธัมมานุภาวะปาลิโต จะรามิ ชินะปัญชะเรติฯ

คาถาโพธิบาท สวดป้องกันภัย

๑. บูรพารัสมิง พระพุทธะคุณัง บูรพารัสมิง พระธัมเมตัง บูรพารัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๒. อาคเนย์รัสมิง พระพุทธะคุณัง อาคเนย์รัสมิง พระธัมเมตัง อาคเนย์รัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๓. ทักษิณรัสมิง พระพุทธะคุณัง ทักษิณรัสมิง พระธัมเมตัง ทักษิณรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๔. หรดีรัสมิง พระพุทธะคุณัง หรดีรัสมิง พระธัมเมตัง หรดีรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๕. ปัจฉิมรัสมิง พระพุทธะคุณัง ปัจฉิมรัสมิง พระธัมเมตัง ปัจฉิมรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๖. พายัพรัสมิง พระพุทธะคุณัง พายัพรัสมิง พระธัมเมตัง พายัพรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๗. อุดรรัสมิง พระพุทธะคุณัง อุดรรัสมิง พระธัมเมตัง อุดรรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๘. อิสานรัสมิง พระพุทธะคุณัง อิสานรัสมิง พระธัมเมตัง อิสานรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๙. อุปะริมะรัสมิง พระพุทธะคุณัง อุปะริมะรัสมิง พระธัมเมตัง อุปะริมะรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

๑๐. เหฏฐิมะรัสมิง พระพุทธะคุณัง เหฏฐิมะรัสมิง พระธัมเมตัง เหฏฐิมะรัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวัญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโศก สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวัญชัยเย สัพพะทานัง สัพพะลาภัง ภะวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ

คำสมาทานกรรมฐาน

อิมาหัง ภะคะวา อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปริจจะชามิ

ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ขอมอบกายถวายชีวิตต่อคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

อิมาหัง อาจะริยะ อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปริจจะชามิ

ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อครูบาอาจารย์เพื่อเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

นิพพานัสสะ เม ภันเต สัจฉิกะระณัตถายะ กัมมัฏฐานัง เทหิ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้า ณ โอกาสนี้เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งมรรคผล นิพพานในอนาคตกาล ต่อไป

คำแผ่เมตตาทุกเวลาทุกสถานที่

สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จงอย่ามีเวรซึ่งกันและกันเลย

สุขี โหนตุ

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด

อัพพะยาปัชฌา โหนตุ

จงอย่าพยาบาท เบียดเบียน ซึ่งกันและกันเลย

อะนีฆา โหนตุ

จงอย่ามีความลำบาก จงอย่ามีความเดือดร้อน จงอย่ามีความทุกข์กาย ทุกข์ใจเลย

อะหัง สุขิโต โหมิ

ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข

อะหัง นิททุกโข โหมิ

ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากความทุกข์

อะหัง อะเวโร โหมิ

ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากเวร

อะหัง อัพพะยาปัชโฌ โหมิ

ขอให้ข้าพเจ้าปราศจากอุปสรรคอันตรายทั้งปวง

สุขี อัตตานัง ปะริหะรามิ

ขอให้ข้าพเจ้า จงมีสติสัมปะชัญญะอยู่ทุกเมื่อ รักษากาย วาจา ใจให้พ้นจากความทุกข์ภัยทั้งปวงเถิด

อัทธุวัง เม ชีวิตัง

ชีวิตของเราไม่แน่นอน ความตายเป็นของแน่นอน วันหนึ่งเราจะต้องตายแน่ เป็นโชคอันดีเป็นลาภอันประเสริฐ ที่เราได้มาเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ณ โอกาสบัดนี้ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

เยเนวะ ยันติ นิพพานัง

พระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกทั้งหลาย ได้ดำเนินไปสู่พระนิพพานอันเป็นหนทางสิ้นทุกข์ ได้ประสบความสันติสุข ด้วยหนทางเส้นนี้ ด้วยสัจจะวาจาที่กล่าวอ้างมานี้ ข้าพเจ้าจะตั้งอกตั้งใจ ประพฤติปฏิบัติจริงๆ ต่อไป จนกว่าจะได้บรรลุมรรคผลนิพพาน

อิมายะ ธัมมานุธัมมะ ปะฏิปัตติยา ระตะนัตตะยัง ปูเชมิ

ข้าพเจ้าขอบูชา พระรัตนตรัยด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาธรรม อันสมควรแก่มรรค ผล นิพพานนี้ ด้วยสัจจะวาจาที่กล่าวอ้างมานี้ ขอเทพบุตร เทพธิดาทั้งหลาย อมนุษย์ทั้งหลาย เจ้ากรรม นายเวรทั้งหลาย มารทั้งหลาย จงอย่าเป็นอุปสรรคขัดข้อง ต่อการปฏิบัติวิปัสสนาธรรมของข้าพเจ้า ขอจงได้อนุโมทนา สาธุการ รับเอาส่วนกุศลจากข้าพเจ้า ที่จะพึงปฏิบัติและอุทิศให้ท่านนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาพระธรรมวิเศษทั้งหลายทั้งสิ้น พระขณิกะสมาธิ พระอุปจาระสมาธิ พระอัปปะนาสมาธิ พระธรรมปิติทั้ง ๕ และพระวิปัสสนาญาณ ทั้งโสฬสญาณจงมาบังเกิดในขันธสันดานของข้าพเจ้า ให้ข้าพเจ้าได้บรรลุมรรคผล นิพพาน โดยเร็ว... เทอญ.

บทกรวดน้ำ

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ, ผลกุศลที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติ, วิปัสสนากรรมฐาน, และกุศลศีลทานทั้งหลายทั้งสิ้น, ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญเพียรก่อกอปรมา, จากอดีตถึงปัจจุบัน วันนี้ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศล, ไปยังบิดา มารดา, ปู่ย่า ตายาย, ครูบาอาจารย์, ญาติกาทั้งหลาย, และสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, ทั่วทั้งจักรวาล พระอินทร์ พระพรหม พระยม พระกาฬ ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ พระภูมิเจ้าที่ แม่พระธรณี แม่คงคา แม่โพสพ ผู้ให้กำเนิดเกิดมา ทั้งเจ้ากรรมนายเวร ขอจงได้รับส่วนกุศลนี้ จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด ถ้าท่านทั้งหลายทั้งปวง, และสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, ไปทนทุกข์อยู่ในที่หนึ่งที่ใด ก็ขอให้กุศลนี้ไปช่วย, ให้พ้นจากทุกข์, ให้ได้ไปอยู่ที่สุข ถ้าได้ไปอยู่ที่สุขแล้ว ขอให้ได้สุขยิ่งๆ ไปอีก

สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ

สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ

สัพเพ สัตตา อัพพะยาปัชฌา โหนตุ

สัพเพ สัตตา อนีฆา โหนตุ

อะหัง สุขิโต โหมิ

อะหัง นิททุกโข โหมิ

อะหัง อะเวโร โหมิ

อะหัง อัพพะยา ปัชโฌ โหมิ

สุขี อัตตานัง ปะริหะรานิ

ผลบุญที่ข้าพเจ้า, ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, และกุศลศีลทานทั้งหลายทั้งสิ้น, ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญเพียรกอปรก่อมา, จากอดีตถึงปัจจุบันนี้, ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจะปรารถนา, จงเป็นปัจจัยส่งให้ข้าพเจ้า, บรรลุถึงซึ่งพระนิพพานโดยเร็ว, ถ้าข้าพเจ้ายังไม่ถึงพระนิพพาน, ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารตราบใด, ข้าพเจ้าจะไปเกิดอยู่ในสารทิศใด, ขอให้เกิดในตระกูลอันดี, มีสัมมาทิฏฐิ, มีร่างกายบริสุทธิ์ผ่องใส, งดงาม ปราศจากโรคภัยอันตรายทั้งปวง, ปราศจากศัตรูและสรรพภัย ทั้งปวง, ปราศจากความยากจน, เข็ญใจอนาถา, ขออย่าได้มาแผ้วพานข้าพเจ้าเลย, ขอให้ข้าพเจ้าได้อยู่ในมนุษย์สมบัติ, สวรรค์สมบัติ, ทั้งชาตินี้และชาติหน้าทุกๆ ชาติ จนกว่าข้าพเจ้า จะบรรลุถึงซึ่งพระนิพพาน

สาธุ นิพพานนะปัจจะโย โหตุ

สาธุ นิพพานนะปัจจะโย โหมิ

ลำดับความสำคัญของการปฏิบัติ

๑. การกำหนดสติทุกอิริยาบถ

๒. การเดินจงกรม

๓. การนั่งสมาธิ

ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ทั่วกัน

ข้อควรจำ

เดินจงกรม ๗ ระยะ

เพิ่มวันละ ๑ ระยะตามญาณที่เกิด

๑. ขวา...ย่าง...หนอ, ซ้าย...ย่าง...หนอ

๒. ยก...หนอ, เหยียบ...หนอ

๓. ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, เหยียบ...หนอ

๔. ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, เหยียบ...หนอ

๕. ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ

๖. ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ, กด...หนอ

๗. ยกส้น...หนอ...ไม่คิดหนอ, ยก...หนอ...ไม่คิดหนอ, ย่าง...หนอ...ไม่คิดหนอ, ลง..หนอ...ไม่คิดหนอ, ถูก...หนอ....ไม่คิดหนอ, กด...หนอ...ไม่คิดหนอ (ทวนระยะ ๘ เพิ่ม คิดและไม่คิด ตามขณะจิตนั้นเข้าไปด้วย)

การเดินจงกรม

การเดินจงกรม คือ การเดินเป็นเส้นตรงระยะไม่เกิน ๓ เมตรกลับไปกลับมา ขณะที่เดินนั้นผู้เดินจะต้องมีสติกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา การกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบัน คือ การพูดค่อยๆ หรือนึก

ในใจตามกิริยาอาการที่กำลังกระทำอยู่โดยพูดหรือนึกพร้อมกับกิริยาอาการที่กระทำ (ไม่พูดก่อนหรือหลังการกระทำ) และกำหนดใจให้มั่นอยู่กับสิ่งที่กำลังกระทำตามสั่งนั้น เป็นช่วงๆ เรียกว่า ขณิกะสมาธิ

ท่าเริ่มเดิน

๑. ยืนตัวตรง มือทั้งสองข้างปล่อยตามสบายแนบลำตัว เท้าชิดกัน

๒. ใบหน้าและลำคอตั้งตรง ทอดสายตาลงที่พื้นห่างจากปลายเท้าประมาณ ๓-๔ เมตร ไม่ก้มมองปลายเท้า และไม่มองระดับสูงไกลออกไปเพราะจะทำให้จิตสงบช้า

๓. ยกมือซ้ายมาวางที่หน้าท้องเหนือสะดือ แล้วยกมือขวาตามมาวางทับมือซ้าย พร้อมกับเอาสติมาพิจารณา กำหนดอิริยาบถการยกมือนั้น ใช้องค์ภาวนาว่า “ยก...หนอ, มา...หนอ, วาง...หนอ”

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “ยก” พร้อมกับทำกิริยายกมือซ้ายขึ้นช้าๆ หักข้อศอกเพื่อให้แขนช่วงศอกถึงมือตั้งฉากกับลำตัว มืออยู่ในลักษณะตะแคง เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “มา” พร้อมกับทำกิริยาเคลื่อนมือซ้ายเข้าหาหน้าท้องจนเกือบถึงหน้าท้อง จึงหยุดค้างไว้นิดหนึ่งแล้ว กล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “วาง” พร้อมกับทำกิริยาวางมือซ้ายแนบลงบนหน้าท้อง เรียบร้อยแล้วจึงกล่าวคำว่า “หนอ”

ต่อไปยกมือขวามาวางทับมือซ้าย พร้อมกับกำหนดอิริยาบถตามเช่นเดียวกับการยกมือซ้าย

๔. กำหนดอิริยาบถ ยืน ใช้องค์ภาวนาว่า "ยืน...หนอ" (๓ ครั้ง) โดยตัวยืนอยู่เฉยๆ ใช้สติกำหนดรู้รูป ตั้งแต่เส้นผมจรดปลายเท้าลง-ขึ้นสลับกันไป

๕. กำหนดความรู้สึกอยากเดินใช้องค์ภาวนาว่า "อยาก...เดิน...หนอ" (๓ ครั้ง) โดยตัวยังคงยืนอยู่เฉย มีสติกำหนดรู้อยู่ที่ใจ เป็นการเพิ่มวิริยะ คือความเพียร

การเดินท่าที่ ๑

องค์ภาวนาคือ ขวา...ย่าง...หนอ, ซ้าย...ย่าง...หนอ,

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ขวา" พร้อมกับทำกิริยายกเฉพาะส้นเท้าขวาขึ้นช้าๆ ประมาณ ๒ นิ้วจากพื้น ปลายเท้ายังคงแตะพื้น

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ย่าง" พร้อมกับทำกิริยายกปลายเท้าขึ้นช้าๆ พร้อมกับก้าวเท้าไปข้างหน้าให้ส้นเท้าขวาเลยนิ้วเท้าซ้ายไปประมาณ ๒ นิ้ว หยุดนิดหนึ่ง จึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "หนอ" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้าขวาลงก่อน ตามด้วยส้นเท้าขวาลงแนบพื้น

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวาหลังจากเดินไปได้ประมาณ ๓-๔ เมตร จะต้องหยุดแล้วหันหลังกลับเพื่อเดินย้อนกลับทางเก่า โดยปฏิบัติตามวิธีการเดินก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง ตลอดเวลามีสติมั่นอยู่กับเท้า ที่เคลื่อนเป็นจังหวะตามปากสั่ง

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

เมื่อเดินไปได้ประมาณ ๓-๔ เมตร เท้าจะอยู่ในท่าเท้าซ้ายอยู่หน้าเท้าขวาหรือเท้าขวาอยู่หน้าเท้าซ้ายก็ตาม จะต้องเอาเท้าที่อยู่ข้างหลังไปเคียงกับเท้าที่อยู่ข้างหน้า องค์ภาวนา คือ "ซ้าย...หยุด...หนอ" หรือ "ขวา...หยุด...หนอ" สมมุติว่า ขณะนั้นเท้าขวาอยู่ข้างหน้าเท้าซ้าย จะต้องยกเท้าซ้ายไปเคียงกับเท้าขวาโดยใช้องค์ภาวนาว่า "ซ้าย...หยุด...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ซ้าย" พร้อมกับทำกิริยายกเฉพาะส้นเท้าขึ้นช้าๆ ประมาณ ๒ นิ้วจากพื้น ปลายเท้ายังคงแนบพื้นอยู่

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "หยุด" พร้อมกับทำกิริยาก้าวเท้าซ้ายไปเคียงเท้าขวา แต่ยังไม่ลงถูกพื้น หยุดนิดหนึ่ง

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "หนอ" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้าซ้ายลง ตามด้วยส้นเท้าลงแนบพื้น

ท่ากลับตัว

กำหนดความรู้สึก "อยาก...กลับ...หนอ" (๓ ครั้ง) แล้วค่อยๆ หมุนตัวกลับ โดยหมุนตัวไปทางขวา องค์ภาวนา คือ "กลับ...หนอ" (๘ ครั้ง)

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "กลับ" พร้อมกับทำกิริยายกปลายเท้าขวาขึ้น ส้นเท้ากดพื้นไว้พร้อมกับหมุนปลายเท้าไปทางขวา ประมาณ ๑ นิ้ว หรือ ๒๐ องศาเศษๆ

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "หนอ" พร้อมกับทำกิริยาวางปลายเท้าขวาลงแนบพื้น

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "กลับ" พร้อมกับทำกิริยายกเท้าซ้ายขึ้นทั้งเท้า พร้อมกับเคลื่อนเท้าซ้ายไปเคียงกับเท้าขวา ให้สูงเลยตาตุ่มขวาเล็กน้อย แต่ยังไม่วางลงถูกพื้น

พูดค่อยๆ หรือนึกใจใจว่า "หนอ" พร้อมกับทำกิริยาวางเท้าซ้ายลงแนบพื้น

การกระทำนี้นับเป็น ๑ ครั้ง ให้ผู้ปฏิบัติออกเสียง นับว่า "หนึ่ง" หลังคำว่า "หนอ" ในการกลับตัวสู่ทิศทางเดิมนั้นจะต้องทำการกลับตัวดังกล่าวรวม ๘ ครั้งช้าๆ เมื่อหน้าหันสู่ทิศทางเดิมแล้วให้กำหนดว่า "ยืน...หนอ" (๓ ครั้ง) แล้วกำหนดว่า "อยาก...เดิน...หนอ" (๓ ครั้ง) แล้วจึงเดินต่อตามท่าเดินที่ต้องการ

การเดินท่าที่ ๒

องค์ภาวนา คือ "ยก...หนอ, เหยียบ...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกเท้าขวาขึ้นทั้งเท้าพ้นพื้นประมาณ ๓ นิ้ว เรียบร้อยแล้วหยุดนิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ" เมื่อสิ้นเสียง "หนอ" ให้ก้าวเท้าขวานั้นต่อไปข้างหน้าเรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่ง

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "เหยียบ" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้าขวาลงตาม ด้วยส้นเท้าลงแนบพื้น เรียบร้อยแล้วหยุดนิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

องค์ภาวนา คือ "ยก...หนอ, หยุด...หนอ"

พูดค่อย ๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกเท้าที่อยู่ข้างหลังขึ้นทั้งเท้า เรียบร้อยแล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ" เมื่อสิ้นเสียง "หนอ" ให้ก้าวเท้านั้นไปเคียงกับเท้าที่อยู่ข้างหน้า เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่ง

พูดค่อย ๆ หรือนึกในใจว่า "หยุด" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้านั้นลงตามด้วยส้นเท้าลงแนบพื้น เรียบร้อยแล้วหยุดนิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

การเดินท่าที่ ๓

องค์ภาวนา คือ "ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, เหยียบ...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อย ๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกเท้าขวาขึ้นทั้งเท้าพ้นพื้นประมาณ ๓ นิ้ว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อย ๆ หรือนึกในใจว่า "ย่าง" พร้อมกับทำกิริยาก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพอสมควร เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ" (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้าย)ให้ก้าวเท้าที่อยู่ข้างหลังไปเคียงกับเท้าที่อยู่ข้างหน้า)

พูดค่อย ๆ หรือนึกในใจว่า "เหยียบ" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้าขวาลง ตามด้วยส้นเท้าลงแนบพื้น เรียบร้อยแล้วหยุดนิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ" (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้ายให้นึกในใจว่า "หยุด" แทนคำว่า "เหยียบ")

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

องค์ภาวนา คือ "ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, หยุด...หนอ"

การเดินท่าที่ ๔

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, เหยียบ...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยกส้น" พร้อมกับทำกิริยาเฉพาะส้นเท้าขวาขึ้น ปลายเท้ายังคงแตะพื้น เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกปลายเท้าขวาตามส้นเท้าขึ้นมาให้เท้าขวาอยู่ในลักษณะขนานกับพื้นและสูงขึ้นจากพื้นประมาณ ๔ นิ้ว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ย่าง" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการย่างในการเดินท่าที่ ๓ (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้ายให้ก้าวเท้าที่อยู่ข้างหลังไปเคียงกับเท้าที่อยู่ข้างหน้า)

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "เหยียบ" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการเหยียบในการเดินท่าที่ ๓ (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้ายให้นึกในใจว่า "หยุด" แทนคำว่า "เหยียบ")

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, หยุด...หนอ"

การเดินท่าที่ ๕

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยกส้น" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ยกส้น" ในการเดินท่าที่ ๔

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ยก" ในการเดินท่าที่ ๔

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ย่าง" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ย่าง" ในการเดินท่าที่ ๔

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ลง" พร้อมกับทำกิริยาลดเท้าขวาลงพร้อมกันทั้งเท้าประมาณ ๒ นิ้ว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถูก" พร้อมกับทำกิริยาจรดปลายเท้าขวาลง ตามด้วยส้นเท้าลงวางแนบพื้น เรียบร้อยแล้วหยุดนิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ" (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้ายให้นึกในใจว่า "ถูก...หนอ" เช่นกัน)

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ"

การเดินท่าที่ ๖

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ, กด...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยกส้น" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ยกส้น" ในการเดินท่าที่ ๕

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ยก" ในการเดินท่าที่ ๕

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ย่าง" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ย่าง" ในการเดินท่าที่ ๕

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ลง" พร้อมกับทำกิริยาเหมือนกับการ "ลง" ในการเดินท่าที่ ๕

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถูก" พร้อมกับทำกิริยาจรดเฉพาะปลายเท้าลงถูกพื้นเรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "กด" พร้อมกับทำกิริยากดส้นเท้าขวาลงแนบพื้นเรียบร้อยแล้ว จึงกล่าวคำว่า "หนอ" (ในกรณีที่เป็นก้าวสุดท้ายให้นึกในใจว่า "ถูก...หนอ, กด...หนอ" เช่นกัน)

เมื่อจะก้าวเท้าซ้ายไปให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับเท้าขวา

ก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง

องค์ภาวนา คือ "ยกส้น...หนอ, ยก...หนอ, ย่าง...หนอ, ลง...หนอ, ถูก...หนอ, กด...หนอ"

การเดินท่าที่ ๗

องค์ภาวนาและท่าการเดินเหมือนกับการเดินท่าที่ ๖ ทุกประการ แต่ให้เติมคำว่า "คิดหนอ" หรือ "ไม่คิดหนอ" ลงข้างหลังคำว่า "หนอ" ทุกครั้ง โดยกำหนดรู้ด้วยตนเองว่าขณะนั้นตนกำลังคิดเรื่องอื่นหรือเปล่า หากคิดก็กำหนด "คิดหนอ" หากไม่คิดก็กำหนดว่า "ไม่คิดหนอ" เช่น

"ยกส้น...หนอ" "ไม่คิดหนอ" (ถ้าไม่คิด)

"ยก...หนอ" "คิดหนอ" (ถ้าคิด)

"ย่าง...หนอ" "ไม่คิดหนอ" (ถ้าไม่คิด)

"ลง...หนอ" "ไม่คิดหนอ" (ถ้าไม่คิด)

"ถูก...หนอ" "คิดหนอ" (ถ้าคิด)

"กด...หนอ" "ไม่คิดหนอ" (ถ้าไม่คิด)

ดังกล่าวแล้วว่า การเดินจงกรม คือ การเดินเป็นเส้นตรง เที่ยวละไม่เกิน ๓ เมตรไปกลับตามท่าต่างๆ โดยจะเลือกเดินท่าหนึ่งท่าใดก็ได้ เป็นเวลาประมาณครึ่งถึงหนึ่งชั่วโมง

การนั่งสมาธิ

การนั่งสมาธิ เมื่อเดินจงกรมพอกับความต้องการแล้ว และต้องการจะนั่งสมาธิต่อให้ปฏิบัติดังนี้หลังจากยกเท้ามาวางเคียงกันเรียบร้อยแล้ว (ตามวิธีการเดินก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง) มือทั้งสองยังคงวางซ้อนกันที่หน้าท้อง

๑. กำหนดความรู้สึกว่า "อยาก...นั่ง...หนอ" (๓ ครั้ง)

๒. ปล่อยแขนทีละข้างลงตามสบายแนบลำตัว ใช้องค์ภาวนาว่า "ยก...หนอ, ลง...หนอ, ปล่อย...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกมือขวาเคลื่อนออกจากหน้าท้องมาอยู่ในลักษณะตั้งฉากกับลำตัว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่ง จึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ลง" พร้อมกับทำกิริยาปล่อยแขนลงจนเกือบตรงข้างลำตัว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่งจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ปล่อย" พร้อมกับทำกิริยาปล่อยแขนลงตรงข้างลำตัว ทิ้งน้ำหนักแขนตามสบาย เรียบร้อยแล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

เมื่อจะปล่อยแขนซ้ายลงให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการปล่อยแขนขวา

๓. ย่อตัวลงเพื่อนั่งสมาธิ โดยใช้องค์ภาวนากำหนดกิริยาตามความเป็นจริง ขณะที่ขยับเคลื่อนไหวกายตน ได้ท่าที่ถนัดพอที่จะนั่งได้นานๆ ในท่านั้น

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถอย" พร้อมกับทำกิริยาถอยเท้าซ้ายไปข้างหลัง ๑ ก้าว แล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ย่อ" พร้อมกับทำกิริยาย่อตัว

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ลง ลง ลง" พร้อมกับทำกิริยาย่อตัวลง ๓ จังหวะ

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถูก" พร้อมกับทำกิริยาเข่าซ้ายถูกพื้น แล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ขยับ" พร้อมกับทำกิริยาขยับขาขวาถอยไปข้างหลัง

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ลง ลง" พร้อมกับทำกิริยาขยับเข่าขวาลง ๒ จังหวะ

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถูก" พร้อมกับทำกิริยาเข่าขวาถูกพื้น แล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ท้าว" พร้อมกับทำกิริยาใช้มือซ้ายท้าวพื้น แล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ขยับ" พร้อมกับทำกิริยาขยับเท้าขวา-ซ้ายไปทางขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "นั่ง นั่ง" พร้อมกับทำกิริยาหย่อนก้นลงนั่ง ๒ จังหวะ

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ถึง" พร้อมกับทำกิริยาให้สะโพกถูกพื้น แล้วจึงกล่าวคำว่า "หนอ"

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกเข่าขวาขึ้นในขณะเดียวกันให้ยกมือขวาขึ้นด้วย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ไป" พร้อมกับทำกิริยายื่นมือขวาไปเตรียมจับข้อเท้าขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "จับ" พร้อมกับทำกิริยามือขวาจับที่ข้อเท้าขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกขาขวาขึ้นเล็กน้อย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "มา" พร้อมกับทำกิริยาเลื่อนขาขวามาเหนือขาซ้าย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "วาง" พร้อมกับทำกิริยาวางขาขวาลงบนขาซ้าย (เป็นท่านั่งสมาธิ)

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกมือขวาออกจากขาขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ไป" พร้อมกับทำกิริยาเลื่อนมือขวาไปไว้เหนือเข่าขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "วาง" พร้อมกับทำกิริยาวางมือขวาในลักษณะคว่ำมือลงบนเข่าขวา

ต่อไปมือซ้าย กำหนดอิริยาบถตาม เช่นเดียวกับการยกมือขวา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ขยับ จับ ดึง ปล่อย" พร้อมกับทำกิริยาอาการขยับตัว จัดดึงเสื้อผ้าให้อยู่ในท่าที่สบาย เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงกำหนดอิริยาบถวางมือขวา-ซ้ายไปบนเข่าเหมือนเดิม

๔. ยกมือซ้ายและขวามาวางซ้อนกันบนตัก องค์ภาวนา คือ "ยก...หนอ, มา...หนอ, หงาย...หนอ, ลง...หนอ, วาง...หนอ"

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า "ยก" พร้อมกับทำกิริยายกมือซ้าย

(คว่ำมือ) ขึ้นให้ตั้งฉากกับลำตัว เรียบร้อยแล้วค้างไว้นิดหนึ่ง จึงกล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “มา” พร้อมกับทำกิริยาเคลื่อนมือซ้ายเข้าหาตัว ก่อนถึงตัวให้หยุดแล้วกล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “หงาย” พร้อมกับทำกิริยาหงายมือซ้ายขึ้นช้าๆ เรียบร้อยแล้วกล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า ลง” พร้อมกับทำกิริยาลดมือลงจากระดับเดิมจนเกือบถึงตัก เรียบร้อยแล้วจึงกล่าวคำว่า “หนอ”

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “วาง” พร้อมกับทำกิริยาวางมือลงบนตักในลักษณะหงายมือ เรียบร้อยแล้วจึงกล่าวคำว่า “หนอ”

เมื่อจะยกมือขวามาวางซ้อนมือซ้าย ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการยกมือซ้ายมาวาง

๕. ขยับตั้งตัวให้ตรง องค์ภาวนา คือ “ตั้ง...หนอ”

๖. หลับตาลงเบา ๆ องค์ภาวนา คือ “ปิด...หนอ”

๗. ในกรณีที่สวมแว่น องค์ภาวนา คือ “ยก...ไป...จับ, ยก...ลง...วาง”

อธิบาย

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “ยก” พร้อมกับทำกิริยายกมือขวาขึ้น

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “ไป” พร้อมกับทำกิริยาเลื่อนมือขวาไปที่แว่น

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “จับ” พร้อมกับทำกิริยาใช้มือขวาจับแว่น

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “ยก” พร้อมกับทำกิริยาใช้มือขวายกแว่นออกจากตา

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “ลง” พร้อมกับทำกิริยาลดมือขวาลง

พูดค่อยๆ หรือนึกในใจว่า “วาง” พร้อมกับทำกิริยาวางแว่นลง

เมื่อเสร็จแล้ว กำหนดกิริยานำมือขวามาวางทับมือซ้าย เหมือนเดิม

๘. ต่อไปให้เอาใจ หรือสติมาพิจารณารู้ความรู้สึกยุบพองโป่งแฟบที่หน้าท้องเหนือสะดือขึ้นมา ๒ นิ้ว หายใจยาวๆ ๓-๔ ครั้ง แล้วหายใจตามปกติธรรมดา เฝ้าดูอาการโป่งแฟบนั้นเมื่อท้องแฟบให้กำหนดว่า "ยุบ...หนอ" หรือ "ยุบ" เพียงคำเดียวก็ได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มต้นนั่งสมาธิใหม่ๆ นั้น ลมหายใจยังคงหยาบอยู่ จึงยังไม่สามารถกำหนดคำว่า "หนอ" ได้ทัน ต่อเมื่อสักพักลมหายใจเริ่มละเอียดขึ้นแล้วจึงสามารถกำหนดคำว่า "หนอ" ได้ทัน เช่นเดียวกันเมื่อท้องโป่งให้กำหนดคำว่า "พอง...หนอ" หรือ "พอง" เพียงคำเดียวก็ได้ เรื่อยๆ ไป ข้อสำคัญพึงระลึกไว้เสมอว่า การนั่งสมาธิกำหนด "พอง...ยุบ" นั้น เป็นการกำหนดตามให้ทันกับการ "ยุบ...พอง" ซึ่งเกิดขึ้นที่ท้อง จึงต้องใช้สติและสมาธิจับต้องดูการยุบการพองที่เกิดขึ้นจากการหายใจปกติธรรมชาติ (หายใจเข้าท้องพองขึ้น หายใจออกท้องจะแฟบลง) มิใช่การบอก ตนเองให้ตะเบ็งท้องพองขึ้นยุบลงอันเป็นการฝืนธรรมชาติ

หากนั่งไปแล้วใจยังไม่สงบ เผลอคิดนั่นคิดนี่ซึ่งเป็นธรรมดา ธรรมชาติของจิตที่ยังไม่สงบก็ต้องคิดนั่นคิดนี่ไปตามเหตุปัจจัยเมื่อรู้สึกตัวให้กำหนดว่า "คิด...หนอ" แล้วกลับมาเฝ้าดูอาการ "พอง...ยุบ" ที่ท้องต่อไป

ถ้าขณะที่นั่งสมาธิอยู่นั้นเกิดเห็นภาพใดให้กำหนดว่า **"เห็นหนอ"** เพียง ๑ คำ แล้วกลับมากำหนดรู้ที่การ **"ยุบ...พอง"** ต่อไป ไม่ต้องสนใจในภาพนั้น เช่นเดียวกับ เมื่อมีกลิ่นมากระทบ **"จมูก"** ให้กำหนดว่า **"กลิ่นหนอ"** มีเสียงมากระทบ **"หู"** ให้กำหนดว่า **"เสียงหนอ"** มี **"รส"** มากระทบ **"ลิ้น"** ให้กำหนดว่า **"รสหนอ"** มีความรู้สึกที่เกิดขึ้น เช่น **"เย็นหนอ, ร้อนหนอ"** ให้กำหนดตามความรู้สึกขณะนั้น ฯลฯ

เมื่อนั่งไปแล้วถ้าเกิดความปวดเมื่อย ให้กำหนดรู้ในเวทนานั้นแล้วนั่งต่อไป โดยกำหนดว่า "อดทนหนอ, พากเพียรหนอ" ถ้ายังมีความเจ็บปวด

อยู่และทนไม่ไหวต้องการเปลี่ยนขา ขยับท่านั่งก็ให้ทำได้ โดยละการกำหนด "ยุบ...พอง" ที่ท้องมากำหนดที่การเปลี่ยนท่าการขยับขาตามความเป็นจริง ให้ทันปัจจุบัน เมื่อเรียบร้อยแล้ว จึงกลับไปกำหนด "ยุบ...พอง" ตามเดิม

เมื่อนั่งสมาธิไปได้นานพอสมควรแล้ว และต้องการจะพัก ให้กำหนดว่า **"อยากพักหนอ"** แล้วลืมตาขึ้นก็จะเห็นภาพข้างหน้า ให้กำหนดว่า **"เห็นหนอ"** แล้วก็ตามมาด้วย **"กะพริบหนอ"**

ต่อจากนั้นก่อนที่จะลุกขึ้น อาจจะกำหนดอิริยาบถ กายบริหารเช่น "ก้ม...หนอ", "เงย...หนอ" เป็นต้น เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และเป็นการรักษาโรคโดยวิธีธรรมชาติ

การเจริญสติ

การเจริญสติ คือ การกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบันและรับรู้ความรู้สึกตามทวารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาให้มากที่สุด ความรู้สึกของคนมีทางรู้อยู่ ๖ ทาง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้กำหนดรู้ไปตามจริงที่ใจรู้ พร้อมกับกิริยาเคลื่อนไหวอื่นๆ ทำอะไรก็ให้มีสติกำหนดรู้ให้ทันปัจจุบันให้มากที่สุด

อิริยาบถใหญ่ คือ การยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถย่อย คือ การเคลื่อนกายทุกกิริยา เช่น การรับประทาน ดื่ม เคี้ยว กลืน เหลียว ก้ม เงย หยิบ ยก ตลอดจนการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ควรพยายามกำหนดให้ได้มากทุกคน ไม่มีใครกำหนดได้ทุกกิริยา ย่อมมีการพลั้งเผลอ เมื่อเผลอก็ให้กำหนดตามความเป็นจริงว่า "เผลอหนอ"

ในการเดินจงกรม นั่งสมาธิเจริญสตินี้ การเจริญสติจัดว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง การเดินจงกรมมีความสำคัญเป็นอันดับสอง และการนั่งสมาธิมีความสำคัญเป็นอันดับสาม ในอันที่จะทำให้เกิดปัญญา เมื่อเจริญ

สติกำหนดรู้ให้ต่อเนื่องกัน จิตจะสงบลงได้ ความฟุ้งซ่านจะน้อยลง จะเกิดความคิดถูก รู้ถูก พูดถูก ทำถูก ซึ่งเรียกว่า ปัญญา หรือ วิปัสสนาญาณ หรือความดำริชอบ ซึ่งเป็นวิชาแก้ปัญหาโลก-ปัญหาธรรม ได้อย่างถูกต้องและดียิ่ง ผลพลอยได้ที่ตามมาคือ การพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและความสันติสุข

สันทิฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ

เชิญวิญญูชนทั้งหลาย น้อมกาย น้อมจิต เข้ามาพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติผลลัพธ์นั้นจะรู้เฉพาะตัว เพราะฉะนั้นทำแทนกันไม่ได้ มรรคผลเกิดได้ไม่อ้างกาลเวลา

คำถวายทานแบบต่าง ๆ

๑. คำถวายข้าวพระพุทธ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง
สาลีนัง โภชะนัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอบูชาด้วยโภชนะข้าวสาลี พร้อมด้วยแกงกับและน้ำอันประเสริฐนี้แด่พระพุทธเจ้า

๒. คำลาข้าวพระพุทธ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอเศษอันเป็นมงคลนี้ ข้าพเจ้าขอภัตต์ที่เหลือที่เป็นมงคลด้วยเถิด

พิจารณาอาหารก่อนรับประทาน

อาหารนี้ข้าพเจ้าจะรับประทานเพื่อบำรุงร่างกายให้แข็งแรง ปราศจากโรคภัย ได้มีชีวิตอยู่เพื่อทำความดี เพื่อปฏิบัติธรรม ไม่รับประทานเพื่อบำรุงกิเลส ตัณหา อุปาทาน ขอให้ท่านผู้บริจาคและผู้บริการทุกท่าน จงมีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปราศจากโรคภัยอันตรายทั้งปวงเทอญฯ

กล่าวเสร็จจึงลงมือรับประทานอาหาร

ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ เป็นมงคลชีวิต จิตผ่องใส ปลอดภัยในที่ทุกสถาน อายุยั่งยืนนาน

๓. คำถวายของใส่บาตร

อิทัง ทานัง สีละวันตานัง ภิกขูนัง นิยาเทมิ

สุทินนัง วะตะ เม ทานัง อาสะวักขะยาวะหัง นิพพานะปัจจะโย โหตุ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอน้อมถวายทานอันนี้ แด่พระสงฆ์ผู้มีศีลทั้งหลายทานที่ข้าพเจ้า ถวายดีแล้วนี้ จงเป็นปัจจัยให้ถึงพระนิพพานด้วยเทอญ.

๔. คำกรวดน้ำ

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

คำแปล

ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายจงมีความสุขกายสุขใจเถิด

๕. คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล ๕ ข้อ พร้อมทั้งพระรัตนตรัย เพื่อประโยชน์แก่การจะรักษาต่างๆ กัน

๖. คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

คำแปล

ขอพระสงฆ์ทั้งหลาย จงสวดพระปริตร อันเป็นมงคลเพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อความสำเร็จในสมบัติทั้งปวง และเพื่อให้ทุกข์ทั้งปวงพินาศไป เพื่อให้ภัยทั้งปวงพินาศไป เพื่อให้โรคทั้งปวงพินาศไป

คำถวายสังฆทานเพื่อความสุข ความเจริญ (เพื่อตน)

นิมนต์พระนั่งในที่อันสมควรแล้วเจ้าภาพจุดเทียน ธูป กราบ ๓ ครั้ง กล่าวอาราธนาศีล ดังนี้:-

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

(พระจะให้ศีล เจ้าภาพว่าตาม ให้ได้ยินเสียง จากนั้นเจ้าภาพกล่าวคำถวายสังฆทาน) ดังนี้:-

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย ภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.

(แล้วถวายภัตตาหารและไทยทาน จากนั้นพระจะสวดยะถา... ให้เจ้าภาพกล่าวคำกรวดน้ำย่อฯ) ดังนี้:-

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

ขออุทิศผลอันเกิดแต่การบริจาคทานนี้แก่.. ขอผลนี้จงสำเร็จแก่..และขอให้มีความสุขในคติภพนั้นๆ เทอญฯ.

เทน้ำให้หมด เมื่อพระเริ่มสวดสัพพี............และนั่งฟังคำสวดจนจบเป็นอันเสร็จพิธี.

พิธีถวายสังฆทานเพื่ออุทิศผลแก่ผู้ตาย

นิมนต์พระสงฆ์นั่งในที่อันสมควรแล้วเจ้าภาพจุดเทียน ธูป บูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง กล่าวอาราธนาศีล ดังนี้

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

(พระจะให้ศีล เจ้าภาพว่าตาม ให้ได้ยินเสียง จากนั้นเจ้าภาพกล่าวคำถวายสังฆทาน) ดังนี้:-

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ

อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย ซึ่งมะตะกะภัตตาหาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งมะตะกะภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลาย มีมารดาและบิดาเป็นต้น, ผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.

(แล้วถวายภัตตาหารและไทยทาน จากนั้นพระจะสวดยะถา... ให้เจ้าภาพกล่าวคำกรวดน้ำ) ดังนี้:-

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

ขออุทิศผลอันเกิดแต่การบริจาคทานนี้แก่...
ขอผลนี้จงสำเร็จแก่...และขอให้มีความสุขในคติภพนั้นๆ เทอญฯ.

(เทน้ำให้หมด เมื่อพระเริ่มสวดสัพพี............และนั่งฟังคำสวดจนจบ) เป็นอันเสร็จพิธี.

กำลังวันนพเคราะห์

พระอาทิตย์	๖	พระจันทร์	๑๕
พระอังคาร	๘	พระพุทธ	๑๗
พระเสาร์	๑๐	พระพฤหัสบดี	๑๙
พระราหู	๑๒	พระศุกร์	๒๑
พระเกตุ	๙		

เกิดวันอะไรนับวันนั้นเป็นต้นไปเท่าอายุปัจจุบัน

คำบูชาดวงประจำวันเกิดทั้ง ๗ วัน

๑. คาถาคนเกิดวันอาทิตย์ **อะ วิช สุ นุส สา นุต ติ**

ชื่อคาถาพระนารายณ์แปลงรูป ใช้ทางเมตตามหานิยมก็ได้ สวดวันละ ๖ จบ

๒. คาถาคนเกิดวันจันทร์ **อิ ระ ชา คะ ตะ ระ สา**

ชื่อคาถากระทู้เจ็ดแบก ใช้ทางคงกระพัน สวดวันละ ๑๕ จบ

๓. คาถาคนเกิดวันอังคาร **ติ หัง จะ โต โร ถิ นัง**

ชื่อคาถาฝนแสนห่าใช้ทางเมตตามหานิยม สวดวันละ ๘ จบ

๔. คาถาคนเกิดวันพุธกลางวัน **ปิ สัม ระ โล ปุ สัต พุท**

ชื่อคาถาพระนารายณ์เคลื่อนสมุทร ใช้เสกปูนสูญฝี สวดวันละ ๑๗ จบ

๕. คาถาคนเกิดวันพุธกลางคืน **คะ พุท ปัน ทู ธัม วะ คะ**

ชื่อคาถาพระนารายณ์พลิกแผ่นดินใช้แก้ความผิดต่างๆ สวดวันละ ๑๒ จบ

๖. คาถาคนเกิดวันพฤหัส **ภะ สัม สัม วิ สะ เท ภะ**

ชื่อคาถาพระนารายณ์ตรึงไตรภพ ใช้ทางเมตตามหานิยม สวดวันละ ๑๙ จบ

๗. คาถาคนเกิดวันศุกร์ **วา โธ โน อะ มะ มะ วา**

ชื่อคาถาพระพุทธเจ้าตวาดหิมพานต์ใช้ทางเมตตามหานิยม สวดวันละ ๒๑ จบ

๘. คาถาคนเกิดวันเสาร์ **โส มา ณะ กะ ริ ถา โธ**

ชื่อคาถาพระนารายณ์ถอดจักร ใช้ทางถอนคุณไสยศาสตร์ สวดวันละ ๑๐ จบ

คำขอขมาพระสงฆ์

มหาเถเร ปะมาเทนะ ทะวารัตตะเยนะ กัตตัง สัพพัง อะปะราธัง คะมะตุโน ภันเต

ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินด้วยกาย วาจา ใจ ก็ดี เจตนาก็ดี ไม่เจตนาก็ดี ระลึกได้หรือไม่ได้ก็ดี ต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ข้าพเจ้าขออโหสิกรรมต่อพระรัตนตรัย

คำขอขมาโทษ

กายกัมมัง วจีกัมมัง มโนกัมมัง อโหสิกัมมัง

ข้าพเจ้าได้สบประมาทพลาดพลั้ง ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ดี ข้าพเจ้าขออโหสิกรรมตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

เมื่อปฏิบัติธรรม

ยี่สิบสามกรกฎามาปฏิบัติ
คุณแม่...นัดนิมนต์มาอย่าสงสัย
ชื่อ ดร.สิริ กรินชัย
ผู้รู้ในปริยัติปฏิบัติธรรม
ธรรมสถาน "ว่องวานิช" ลิขิตบอก
อยู่ภายนอกอารามแลงามขำ
สงบเงียบเรียบร้อยวิเวกนำ
สง่าล้ำ...เลิศค่าน่าชมเชย
ดร.บุญยงค์ ว่องวานิช เป็นเจ้าของ
ทั้งพวกพ้องวงศาไม่พาเฉย
สร้างงานบุญหนุนนำค้ำศาสน์เอย
จึงขอเผยเชยชมตามสมควร
ขอบารมีที่สร้างไว้อย่างเลิศ
ช่วยชูเชิดเกิดดีอย่ามีหวล
ได้มรรคผลนิพพานไม่นานควร
สิ่งเลิศล้วนถ้วนครบที่พบมา
ลงทะเบียนเขียนบอกกรอกลงชัด
ทั้งนามวัดนามจริงทุกสิ่งหนา
"อินทรวิหาร" นามชื่อคือที่มา
โบสถ์ศาลาอีกวิหารตระหง่านงาม
หลวงพ่อโตใหญ่ "ศรีอริยเมตไตรย" คือนามท่าน
ยืนมานานร้อยปีกว่าไม่น่าถาม
พร้อมสมเด็จพุฒาจารย์ฯ อันลือนาม
ทั่วเขตคามน้อมเคารพจบวันทา

ถึงเวลา...อบรมปฐมนิเทศ
แจ้งบอกเหตุการจัดนัดมาหา
พร้อมห้องน้ำห้องนอนเป็นตอนมา
ถึงเวลาปฏิบัติไม่ขัดกัน
เริ่มพิธี...ลูกโยคี มาพร้อมพรั่ง
มีเดินนั่งหยั่งจิตไม่บิดผัน
เอาสติมาคุมจิตสนิทกัน
ตื่นยืนนั้น...สามหนอ...ก็พอดี

อยากเดินอีกสามหนอ...ก็พอแล้ว
เสียงแว่วแว่ว...แม่บอกอย่านอกหนี
ซ้ายย่างหนอ...ขวาย่างหนอ...ลงพอดี
อย่าเร็วรี่ถี่ถ้วนคอยทวนคำ
ถึงบทหยุดกำหนดรอพอเท้าเท่า
เหมือนก่อนเก่าเท่ากันขั้นเนกขัม
กำหนดรู้อยู่ก่อนซ่อนเงื่อนงำ
ทุกคนจำได้หมด...บทต่อไป

บทที่สองต้องรู้...เป็นครูสอน
ทุกขั้นตอนย้อนดูรู้คำไข
ยกขึ้นหนอรอนิดค่อยคิดไป
แล้วจึงได้เหยียบหนอ...เป็นพอดี
บทที่สมงามเลิศประเสริฐยิ่ง
ต้องให้นิ่งแน่นหนาพาสุขี
ยกหนอ...ย่างหนอ...เหยียบพอดี
จบบทนี้...หายห่วงพ้นบ่วงกรรม

บทที่สี่...ก็ดีขึ้นอย่าตื่นเต้น

อย่างว่างเว้นเลยละ...นะงามขำ

ทั้งพระสงฆ์องค์เณรอย่าเว้นทำ

เพื่อมุ่ง...ล้ำเลยล่วงบ่วงอบาย

ยกส้นหนอ...ยกหนอ...คอยรอรั้ง

ย่างหนอ...ตั้งสติมั่นอย่างผันผาย

สำรวมจิตติดตามนามกับกาย

แล้วค่อยคลายเหยียบลงคงพอดี

บทที่ห้า...ว่ากันถึงขั้นยาก

ผ่านวิบากมากมายหลายวิถี

มารจะมาให้เห็นเป็นบางที

ต้องมีดีเข้าต่อต้านจึงผ่านไป

ผลกรรมปรากฏเด่นจนเห็นชัด

ในมนัส...สับสน...จนอ่อนไหว

คุมสติ...ไม่ได้ร้องไห้ไป

ไม่อายใครสติดับต้องนับดู

ยกส้นหนอ...ยกหนอ...แล้วย่างหนอ

ลงแต่พอเหมาะสมลมออกหู

กำหนดมั่นถูกหนอ...บทพ่อครู

พ้นศัตรูหมู่มารตามราญรอน

บทที่หก...ยกกด...กำหนดเพิ่ม

ได้ต่อเติมเสริมไว้ "พ่อใหญ่" สอน

บันทึกใน "ไตรปิฎก" พระบิดร

เป็นสุนทรเล่าขานตำนานเนาว์

บทที่เจ็ด...เพชรใน ใจของแม่
ขอเพิ่มแผ่ละเอียดอ่อนไม่หย่อนเขลา
ถาม "พ่อใหญ่" ก็ให้เสริมเพิ่มเติมเอา
คิดหนอ...เรา...ไม่คิดหนอ ไม่ท้อทำ
สติปัฏฐาน...งานนี้ดีไม่น้อย
คนตั้งร้อยน้อยเมื่อไหร่อย่าได้ขำ
ห้ามพูด...คุย...หยอกล้อ พนอนำ
เพื่อก้าวล้ำไปจนถึง...ซึ่งนิพพาน

เสียงระฆังหง่างเหง่งวังเวงแว่ว
ปลุกเรียกแล้ว...ลูกโยคี ขมีขมัน
รีบอาบน้ำชำระกายสบายครัน
ตัวของฉัน...เสร็จก่อนรีบจรมา
มี "พระสุธรรม" ลูกวัดนัดไว้พร้อม
ทั้งสองน้อมพนมหัตถ์นมัสสา
พระพุทธ...ธรรม...สงฆ์ องค์สัมมา
ด้วยองค์ห้าถูกต้องทำนองมี

มี...สติสัมปชัญญะ ขณะนั่ง
ไม่พลาดพลั้งเผลอไผลไกลวิถี
ทำลายโลภโกรธหลงเป็นผงคลี
เข้าต่อตีกิเลสหยาบให้ราบลง
อยู่ในศีลในทานมานานเนิ่น
มัวแต่เพลินปริยัติเกือบพลัดหลง
มาได้พบ แม่ดี...ชี้ทางตรง
จึงได้ลงปฏิบัติวิปัสสนา

ขอกราบแม่...ด้วยใจข้างในเถิด
ขอให้เกิดเป็นพลังดังนี้หนา
ให้อยู่เกินอายุไขที่ได้มา
ร้อยกว่าปี...ลูกโยคี ก็ดีใจ
คล้ายวันเกิดของแม่...ขอแผ่จิต
ให้สัมฤทธิ์สมประสงค์จำนงค์หมาย
หูที่อื้อ...ตาที่ฝ้า อ่อนล้ากาย
ให้เหือดหายกลับที่ ดีอย่างเดิม

เห็น...มือแม่ที่พนมก้มลงกราบ
ดูเป็นภาพติดตาน่าสงเสริม
งามสง่าน่าดู ดัง "ครูเดิม"
สุดจะเพิ่มคำชม...ให้สมจริง
เสียงใสใสดุดใย...ไหมบ้านปัก (ไหมปักธงชัย)
ที่ทอชักปักไหมให้ฝ่ายหญิง
ประดับเด่นเป็นสง่าสมค่าจริง
เป็นยอดหญิงมิ่งมาตร "ราชสีมา"

อะระหังสัมมา...แม่ว่าก่อน
พอจบท่อนรับเสนาะเพราะนักหนา
ต่อจากนั้นร่วมกับแม่แผ่เมตตา
เคยป่วยมา...เหือดหายคลายทุกข์ทน
"จิตติมา" หลานป้า...เปิดธรรมะ
จากวัดพระนารายณ์บรรยายสรร
เป็นธรรมะหลายเรื่องแต่เบื้องบรรพ์
ได้ฟังกันพร้อมทั่วทุกตัวคน

พอจบธรรม...นำพร้อม น้อมสาธุ
ขอบรรลุ...ฟังธรรม นำกุศล
สู่ไตรลักษณ์หนักแน่นในแดนดล
ขอให้ผลแห่งธรรมนำส่องทาง
แม่...ขยายธรรมต่อให้พอรู้
บรมครูสอนสั่ง ฟัง...จนสาง
เมื่อแสงทองส่องอำไพไปทั่วทาง
ความสว่าง...กระจ่างใน ใจโยคี

ลืมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ามาแต่ต้น
ดังหลุดพ้นโลกมายาน่าบัดสี
ดุจแสงธรรมนำส่องครรลองมี
ปัญญาดี มีจิต พินิจตาม
หยุดไม่นานให้ทานอาหารเช้า
ถวายข้าวแก่เจ้าสงฆ์ในองค์สาม
อีกพระสงฆ์องค์ที่ทำดีตาม
ดูงดงาม...ไปหมดกำหนดครอง

กำหนด...ตัก ยก มา อ้า ใส่
รู้ที่ใจ อม เคี้ยว กลืน ขึ้นคำสอง
ทุกคำข้าวเช้าเพลไม่เว้นตรอง
เพื่อสนองผองศรัทธาที่มาทำ
ผู้บริจาคทุกท่าน...กุศลส่ง
อีกโดยตรง บริการ จนอิ่มหนำ
ให้สำเร็จมรรคผลคนที่ทำ
ผ่านล่วงล้ำนำถึงซึ่งนิพพาน

เสียงระฆัง...ดังมาอย่าช้าอยู่
ให้ทุกผู้ปฏิบัติจัดผสาน
ดูกลมกลืนยืนแถวหน้ากระดาน
อย่าเนิ่นนาน ชักช้า ไม่น่าชม
ถึงคราวสอบอารมณ์เสียงขรมหมด
แทบกำหนดไม่ได้ให้เหมาะสม
คุณแม่ขา...คุณยายขา...น่าเป็นลม
แม่คลายปม...ให้หายสบายตัว

ข้อมูลเยอะเขียนเท่าไรก็ไม่จบ
สิ่งที่พบ...มากมายอย่าส่ายหัว
ครบกำหนดตามวันอย่าหวั่นกลัว
อยู่ที่ตัว...ของเราเท่านั้นเอง
พบทางถูก...ลูกโยคีมีมานะ
อย่าเลยละว่างเว้นเน้นตรงเผง
จิตต้องรู้ปัจจุบันอย่าหวั่นเกรง
เป็นทางเร่งเร็วถึงซึ่งนิพพาน

ขอฝากกลอนไว้แก่...แม่ของลูก
เคยพันผูกเป็นลูกแม่ แผ่ไพศาล
ได้ชูชุบอุปถัมภ์กรรมบันดาล
คงไม่นานหลุดพันผลกรรม
แม่...อยู่ไหน แผ่เมตตา มาให้ด้วย
โปรดชูช่วยเกื้อกูลให้อุ่นหนำ
สันติสุขปลุกปลอบโดยชอบธรรม
ปัญญาล้ำเลิศลอยได้คล้อยตาม

ขอจบเพียงเท่านี้ลาที...ก่อน
แล้วจะย้อนกลับมาอย่าเกรงขาม
ปฏิบัติหัดแยก...แตกรูปนาม
หวังได้ข้ามผ่านห้วงบ่วงอบาย
นานนานเขียนเวียนวกยกอักษร
ไม่แน่นอนอ่อนหัดอย่าตัดไส
เป็นนักกลอน "รุ่นเก่า" เราไม่ตาย
ขอลาไป...เพียงเท่านี้ โชคดี เทอญ

พระครูธรรมธร ทองสืบ*
วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๑-๗๘๑๐, ๒๘๒-๘๔๒๙
๓๐ กรกฎาคม ๒๕๓๓

การสวดมนต์เป็นการชำระใจให้ผ่องใส พุทธศาสนิกชนควรจะปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับการอาบน้ำชำระกาย

ผู้ที่ยึดปฏิบัติได้ตลอดไปจะเกิดสิริมงคล จิตสงบ ผ่องใส ปลอดภัยในที่ทุกสถาน อายุยั่งยืนนาน

"จงสืบเท้าก้าวหน้าอย่ายั้งหยุด
ทำความดีที่สุดทุกวิถี
ผู้ที่หยุดการกระทำซึ่งความดี
ท่านเมธีกล่าวว่าถอยหลังลง"

---

* ปัจจุบันเป็น พระโสภณธรรมวงศ์

สติปัฏฐาน-ทางเดียวเท่านั้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสสอนไว้ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย ๑ เพื่อระงับความโศก ๑ ระงับความคร่ำครวญ ๑ เพื่อดับทุกข์ ๑ ดับโทมนัส ๑ เพื่อบรรลุอริยมรรค ๑ เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ๑

ทางเดียวนี้ คือ **สติปัฏฐาน ๔**

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
การมีสติเข้าไปตั้งติดตามดู กาย

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน
การมีสติเข้าไปตั้งติดตามดู เวทนา

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน
การมีสติเข้าไปตั้งติดตามดูจิต (ความคิด)

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน
การมีสติเข้าไปตั้งติดตามดูธรรม (อารมณ์)

ขอเชิญ

- นมัสการหลวงพ่อโต **"พระศรีอริยเมตไตรย"** ปางอุ้มบาตรใหญ่ที่สุดในโลก
- ร่วมสวดมนต์พิเศษเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานทุกวันอาทิตย์ เวลา ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.
- ชม บ่อน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ติดแอร์เย็นเฉียบ แห่งเดียวในประเทศไทย
- ชม-รับ น้ำพระพุทธมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ จากทั่วประเทศ ๓๘๑ แห่ง
- ชม โพธิ์ ๓ ประเทศ โพธิ์ไทย, โพธิ์ลังกา และโพธิ์อินเดีย
- ชม รูปปั้นโยมบิดา-มารดา ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ (โต) ที่ท่านปั้นไว้
- ชม หุ่นขี้ผึ้งของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)
- ชม ศาลาชินบัญชร-ศาลาสมเด็จพระพุฒาจารย์ฯ ที่สวยงาม สงบร่มเย็น สบายใจ
- ชม พระพุทธศรีสุคต อังคีรสศากยมุนี พระประธานที่งดงามบนศาลาการเปรียญฯ

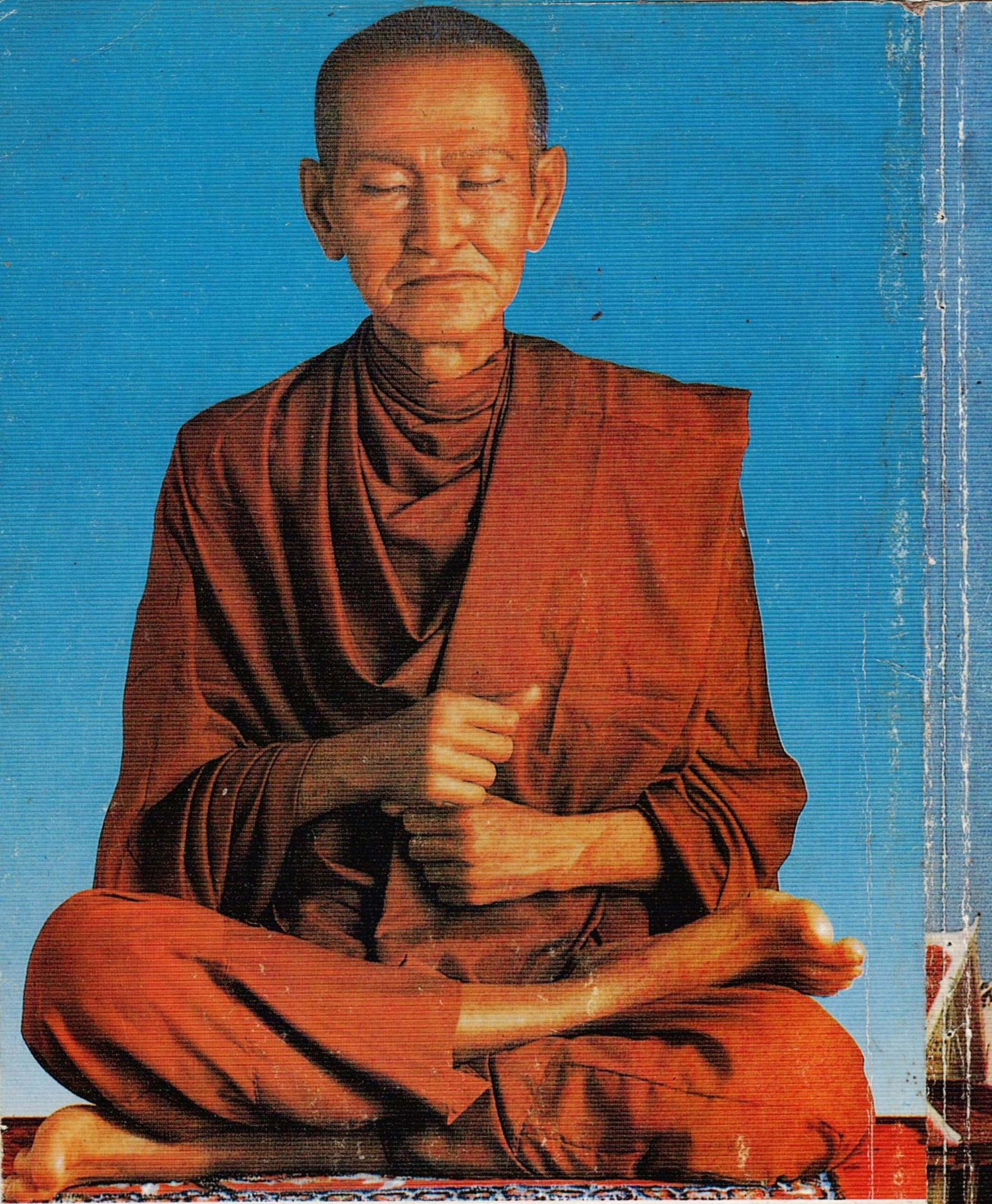
- ชม พระแม่กวนอิมอวโลกิเตศวร พร้อม ฮก ลก ซิ่ว (สามเซียน)
- ชม อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช, พระปิยมหาราช
- ชม สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) แกะด้วยหินอ่อน ขนาดเท่าองค์จริง
- เชิญ ร่วมบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถ และอนุรักษ์ภาพประวัติสมเด็จฯ (โต)
- เชิญ ร่วมตั้งทุนมูลนิธิสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)
- เชิญ ตั้งกองทุนบุญนิธิ เพื่อการปฏิบัติธรรม วัดอินทรวิหาร
- เชิญ ทำบุญสะเดาะเคราะห์ พระประจำวันหลังองค์หลวงพ่อโต
- เชิญ ชมพิพิธภัณฑ์ของวัดอินทรวิหาร
- เชิญ ชมน้ำตกและสวนหย่อมบริเวณหลังองค์หลวงพ่อโต
- ตั้ง ขันครูนำสวดพระคาถาชินบัญชร ทุกวันพฤหัสบดีและวันเสาร์ เวลา ๑๔.๐๐ น. (บ่ายสองโมง)

ติดต่อที่ **พระโสภณธรรมวงศ์**

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม. ๑๐๒๐๐
โทร.๒๘๑-๗๘๑๐, ๒๘๒-๐๔๖๑, ๒๘๒-๘๔๒๙, ๒๘๒-๓๐๙๔, ๒๘๑-๑๔๐๖ มือถือ (๐๑) ๙๒๘-๕๖๘๑
โทรสาร. ๒๘๒-๘๔๕๘

บ่อน้ำพระพุทธมนต์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรํสี) วัดอินทรวิหาร

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

วัดอินทรวิหาร บางขุนพรหม กทม.
โทร. 281-7810 282-0461 FAX: 282-8458